

Pedot merten syvyyksissä

CASE: Haimatkailun kiinnostavuus

Leskelä, Jonna

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Pedot merten syvyyksissä
CASE: Haimatkailun kiinnostavuus

Jonna Leskelä
Matkailun koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2013

Jonna Leskelä

Pedot merten syvyyksissä CASE: Haimatkailun kiinnostavuus

Vuosi	2013	Sivumäärä	62
-------	------	-----------	----

Tämän opinnäytetyön tutkimusaiheena on haimatkailu. Työn tarkoituksena oli selvittää kiinnostaako haimatkailu vuoden 2013 Helsingin Matkamessuilla kävijöitä. Tutkimuksessa arvioitiin haimatkailun potentiaalin lisäksi matkailijoiden edustamia matkailijatyyppisiä ja osittain myös haiden herättämiä mielikuvia.

Teoreettisessa osuudessa käsitellään haimatkailun muotoja, historiaa, haimatkakohteen valintaan vaikuttavia seikkoja ja haiden herättämiä mielikuvia. Tässä työssä haimatkojen luonneta, eritasoja, osatekijöitä ja turvallisuusriskejä tarkastellaan meressä tapahtuvan seikkailumatkailun näkökulmasta. Edellä mainittujen lisäksi teoreettisessa osuudessa käsitellään matkailijatyyppisiä ja pohditaan, ketkä haimatkoille osallistuvat. Tarkoituksena on selvittää haimatkailun nykytilaa kansainvälisellä tasolla ja tutustuttaa lukija haimatkailun eri piirteisiin.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusta. Molemmat tutkimukset tehtiin Matkamessuilla 2013 Helsingin Messukeskuksessa. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineisto kerättiin satunnaisotantana kyselylomakkeilla 60:ltä messuilla vierailleelta henkilöltä. Kvalitatiivinen tutkimus vuorostaan tehtiin teemahaastatteluilla kolmelle messuilla näytteilleasettajana toimineelle matkanjärjestäjälle. Haastateltavat olivat Aurinkomatkat, Aventura ja Scuba Travel Scandinavia.

Tutkimuksessa selvisi, että nuorten aikuisten keskuudessa haimatkailu koettiin kiinnostavaksi. Haimatkailun kiinnostavin muoto oli laitesukeltaminen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa ja toiseksi kiinnostavin muoto haiden tarkkailu veneestä käsin. Avoimeen kysymykseen jätetyissä vastauksissa nousi vahvasti esiin, että haimatkoja järjestettäessä tulee ottaa huomioon, ettei toiminnalla vahingoiteta haita. Vain muutamalla vastaajalla oli aiempaa kokemusta haimatkailusta, mutta noin puolet vastaajista suhtautui myönteisesti haimatkalle lähtemiseen. Matkanjärjestäjät arvioivat haimatkailun kysynnän kasvavan tulevaisuudessa, koska jo nykyisellään haimatkailu kasvaa vuosi vuodelta. Seikkailu- ja sukellusmatkailun myötä myös haimatkailun uskotaan saavan osakseen enemmän huomiota ja kiinnostusta.

Asiasanat: Haimatkailu, matkailijatyyppit, mielikuvat

Jonna Leskelä

Predators of ocean depths - CASE: Attractiveness of the shark tourism

Year	2013	Pages	62
------	------	-------	----

The research subject of this thesis is shark tourism. The research question was if Nordic Travel Fair visitors are interested in shark tourism. Despite the potential of shark tourism, the study also evaluates what type of travelers the respondents represent and examine partly what kind of images sharks evoke.

The theoretical part contains shark tourism forms, history, choosing the shark tourism destination and the images sharks bring to mind. In this study, the nature, different levels, components and safety risks of the shark tourism are studied from the adventure tourism perspective. Apart from the above, the theoretical part also deals with different types of tourists and discusses the tourist type interested in shark trips. The purpose of the thesis is to determine the current state of shark tourism at the international level and familiarizes the reader with different characteristics of shark tourism.

The used research method were quantitative and qualitative research. Both of these studies were conducted at the Travel Fair 2013 in Helsinki. The quantitative data was collected through questionnaires randomly from 60 visitors and qualitative research was conducted by interviewing three tour operators who had their stands at the Travel Fair. The interviewees were Aurinkomatkat, Aventura and Scuba Travel Scandinavia.

The research found out that among young adults shark tourism was seen interesting. The most interesting shark tourism form was scuba diving with sharks that are harmless to humans and the second most attractive form was watching the sharks from a boat. The respondents require that no sharks should be harmed by shark tourism. Only few respondents had previous experience about shark tourism, but about half of them were interested in participating in this kind of trips. Tour operators estimate that the demand of shark tourism will increase in the future, as it already increases year by year. They believe adventure and diving tourism will influence the attention and interest of the shark tourism.

Keywords: Shark Tourism, Types of Travelers, Images

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Haimatkailu	7
2.1	Vedenalaiseen maailmaan tutustuminen	8
2.2	Haimatkailun muodot	8
2.3	Haimatkakohteen valinta	10
2.4	Haiden herättämiä mielikuvia	12
3	Seikkailumatkailu meressä	14
3.1	Seikkailumatkojen luonne	15
3.2	Seikkailumatkailun eri tasoja	18
3.3	Seikkailumatkailun osatekijät ja turvallisuusriskit	19
4	Haimatkailijat	22
5	Tutkimuksen toteuttaminen	25
5.1	Tutkimusongelma ja opinnäytteen rajaukset	25
5.2	Tutkimusmenetelmät	25
5.2.1	Kvantitatiivinen tutkimus	26
5.2.2	Kvalitatiivinen tutkimus	26
5.2.3	Aineiston analyysi	27
5.3	Kohderyhmä ja otanta	27
5.4	Matkanjärjestäjien esittely	28
5.5	Kyselylomake	28
6	Tutkimuksen tulokset	29
6.1	Matkamessuilla kävijät	29
6.1.1	Matkailijatyyppit	31
6.1.2	Haimatkailun kiinnostavuus	34
6.1.3	Mielikuvat haista	38
6.2	Matkanjärjestäjät	39
6.2.1	Haimatkojen tarjonta ja asiakasryhmien arviointi	40
6.2.2	Arvio median vaikutuksesta mielikuviin	41
7	Yhteenveto ja johtopäätökset	42
8	Tutkimuksen reliabiliteetti ja valideetti	44
9	Pohdinta	45
	Lähteet	47
	Kuvat	49
	Kuviot	50
	Taulukot	51
	Liitteet	52

1 Johdanto

Haimatkailu on toistaiseksi vielä varsin tuntematon ja vähän tutkittu matkailun muoto. Vasta aivan viime vuosien aikana siitä on alettu keskustella ja siksi aineistoa on suhteellisen rajallisesti. Opinnäytetyön kirjoitushetkellä suomenkielistä kirjallisuutta haimatkailusta ei ole ja ulkomaista akateemista kirjallisuuttakin melko niukasti. Matkailijoiden seikkailunhaluisuus näkyy kuitenkin ohjelmapalvelujen laajentumisena ja kiinnostuksena kokeilla entistä vaativampia aktiviteetteja.

Teoriaosuus käsittelee haimatkailun muotoja, historiaa ja haimatkakohteen valintaa sekä tarkastelee haimatkailua meressä tapahtuvan seikkailumatkailun näkökulmasta. Edellä mainittujen lisäksi teoriaosuudessa perehdytään matkailijatyyppeihin, pohditaan ketkä haimatkoille osallistuvat ja kerrotaan haiden herättämien vääristyneiden mielikuvien vaikutuksista haikanoille. Tarkoituksena on tutustuttaa lukija haimatkailuun ja korjata vääristyneitä käsityksiä haiden vaarallisuudesta.

Opinnäytteeseen tehdyssä tutkimuksessa pyrin arvioimaan haimatkailun kiinnostavuutta ja sen vuoksi toteuttamiseen käytin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusta. Tällä tavoin halusin saada kaksi eri näkökulmaa tutkittavaan asiaa, koska taustalla oli halu ymmärtää haimatkailua kokonaisvaltaisemmin. Kvantitatiivinen tutkimuksen tein kyselylomakkeilla vuoden 2013 Helsingin Matkamessuilla kävijöiden joukossa ja kvalitatiivinen tutkimus samaisilla messuilla haastatteleamalla matkanjärjestäjiä.

Haimatkailun tutkiminen tuntui luontevalta, koska opinnäytetyön lähtökohtana on ollut oma kiinnostukseni valtameriin ja vedenalaisen maailmaan. Työn pääasiallisena tavoitteena on tuottaa suomenkielistä tietoa haimatkailusta ja sen kysynnästä. Lisäksi tavoitteena on tarjota aiheita jatkotutkimuksille ja lisäselvityksille. Akateemisen kiinnostuksen herääminen voisi olla haiden kannalta myönteistä, koska liika- ja salakalastuksen jatkuessa hait voivat kuolla sukupuuttoon.

2 Haimatkailu

Yksikään toinen valtameressä elävä kala ei ole vanginnut ihmisten mielikuvitusta samalla tavoin kuin hait. Käytännössä kaikilla ihmisillä eri kulttuureissa, koulutustasoista ja ikäluokista huolimatta vaikuttaa olevan samanlainen voimakas käsitys haiden verenhimoisesta halusta syödä ihmisiä. Suuri muutos mielikuvissa tapahtuu aloitettaessa sukellusharrastus, milloin vedessä voidaan kohdata myös haita. (Jackson 2000, 16.)

Haimatkailu on virkistystoimintaa, missä turistit matkustavat katselemaan, koskettamaan ja syöttämään haita. Osaa hailajeista on mahdollista tarkkailla pinnalta käsin, mutta suurin osa haiden katselusta edellyttää uimista ja sukellusvälineiden käyttöä. (Altobelli 2011, 66.) Sukellusharrastuksen myötä hait mielletään kauniin muotoisiksi ja äärimmäisen mukautuneiksi lajeiksi. Jopa kaikista julmimpien haiden on havaittu yleensä olevan arkoja sukeltajien läsnä ollessa. (Jackson 2000, 16.)

Haimatkailu alkoi hitaasti ja pienessä mittakaavassa 1970-luvun taitteessa, kun muutama uraaauurtava sukellustoimija Malediiveilla ja Bahamalla alkoi toteuttaa virkistysukeltajille järjestettyjä kohtaamisia haiden kanssa. Aikoinaan haimatkoja pidettiin ainoastaan seikkailuhenkisille matkailijoille sopivina, mutta nykyään haikokemukset ovat laajalti saatavissa. Haisukelluksista on tullut nopeasti kasvava tuotannonala maailmanlaajuisesti ja vuosittain arviolta 500 000 ihmistä osallistuu haimatkoille. Lisääntyneen haimatkailun myötä kiistanalaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi häiriöt luonnonolosuhteissa, osallistujien loukkaantumisriski ja jopa mahdollinen kuolema. Joidenkin väitteiden mukaan hyvin suunnitellut ja hoidetut haimatkat hyödyttävät sekä paikallisia talouksia että haikantoja, koska haimatkailu tarjoaa vaihtoehdon haiden kalastamiselle. Hait ovat tällöin arvokkaampia elävinä kuin kuolleina. (Altobelli 2011, 66–67.)

Yksi tärkeimmistä syistä, mikä on lisännyt kiinnostusta haimatkailuun, on ihmisten mielikuvien muuttuminen. Vuosien 1974–1984 aikana vallitsi yksimielinen käsitys, että ihmiset tarvitsevat suojelua hailta. Hiljalleen vuosien 1985–1992 aikana sukeltaminen haiden kanssa sai suosiota. Vuosina 1993–1998 ihmiset alkoivat osallistua enemmän haisukelluksille ja tämä kannusti haisukelluskohteita ympäri maailmaa mainostamaan tarjontaansa. Vuosien 1999–2002 aikana ajatukset haista muuttuivat myönteisimmiksi ja tarve haiden suojelusta sai kannatusta. (Altobelli 2011, 67–68.)

Haimatkailu on herättänyt varsin vähän akateemista kiinnostusta sen nopeasta kasvusta huolimatta. Ensimmäiset tutkimukset haimatkailusta tehtiin vuonna 1998, minkä jälkeen tutkimuksia on tehty muutamia. Näissä tutkimuksissa on keskitytty haimatkailuun lähinnä valashaiden näkökulmasta. (Altobelli 2011, 68.)

2.1 Vedenalaiseen maailmaan tutustuminen

Vedenalaiseen maailmaan voi tutustua laite- tai vapaasukeltamalla sekä snorklaamalla. Snorklaamisessa tarvittuja välineitä ovat snorkkeli hengittämiseen ja maski, jotta veden alla voi nähdä selkeästi. Räpylöillä voidaan haluttaessa lisätä työntövoimaa. Snorklaajat uivat pääasiallisesti veden pinnalla kasvot alaspäin tutkien merimaailmaa. Vapaasukelluksessa vuorostaan keuhkot täytetään ilmalla ennen sukeltamista. Tällä tavoin vedenalaiseen maailmaan voi tutustua lyhyitä aikoja. Harjoittelemalla hengityksen pidätystä vapaasukeltajat voivat pysyä veden alla muutamia minuitteja. Maskin ja räpylöiden lisäksi vapaasukelluksissa voidaan käyttää pieniä painoja avustamaan syvälle veteen laskeutumista. (Dimmock 2007, 129.)

Laitesukelluksen sanotaan kehittyneen snorklaamisen ja vapaasukeltamisen seurauksena. Laitesukellukseen osallistuminen vaatii merkittävästi enemmän välineitä, joita ovat mm. maski, hengityslaitteet, märkäpuku, painot ja räpylät. Hengityslaitteiden ansiosta sukeltajat voivat olla syvemmällä pinnan alla ja viettää vedessä pitempiä aikoja. Laitesukeltaminen vaatii koulutusta ja harjoittelua, jotta vedessä oleminen tuntuu miellyttävältä ja turvalliselta. (Dimmock 2007, 129.) Nykyaikaisten sukelluslaitteiden prototyypin kehittivät Jacques-Yves Cousteau ja Emile Gagnan 1940-luvun alussa (Garrod & Gössling 2008, 3).

Edellä mainittujen tapojen lisäksi myös snuba diving mahdollistaa vedenalaiseen maailmaan tutustumisen. Snuba diving -termi tulee sanoista snorkeling ja scuba diving, koska snuba diving on snorklaamisen ja laitesukeltamisen yhdistelmä. Laitesukelluksen englanninkielinen nimi scuba diving on lyhenne sanoista 'selfcontained underwater breathing apparatus'. (Garrod & Gössling 2008, 3.) Snuba divingissä hengitysilma kulkeutuu sukeltajalle veden pinnalta pitkän letkun kautta. Aiempaa sukelluskokemusta ei edellytetä, vaan ennen sukellusta riittää noin 15 minuutin turvaohjeistus. Snuba diving välineillä sukeltaja voi enimmillään mennä noin kuuden metrin syvyyteen. (SNUBA 2013.)

2.2 Haimatkailun muodot

Sukellusmatkailun luokitus on tehty yhdistäen usean matkailumuodon luokitusta, joita ovat esimerkiksi meri-, urheilu- ja luontomatkailu. Merimatkailun ilmeisimpiä muotoja ovat omassa elinympäristössä elävien eläinten katselu, sukeltaminen, snorklaaminen ja syvänmeren kalastus. Niin haimatkailun kuin sukellusmatkailunkin kohdalla puute tieteellisistä tutkimuksista on tällä hetkellä yleistä. (Altobelli 2011, 60, 47, 64.)

Higginbottom (2004, 3) ja Valentine ja Birtles (2004, 28) erottelevat luontomatkailun määritelmässä neljä pääkohtaa, jotka ovat vapaana olevien eläinten tarkkailu, vankeudessa elävien eläinten tarkkailu, metsästys ja kalastus. Vapaana elävien merieläinten katselu voidaan jakaa

vielä kolmeen erilliseen ryhmään, joita ovat maalta, veneestä tai vedestä käsin havainnointi. Vedessä havainnointi edellyttää uimista tai sukeltamista.

Snorklaamalla on mahdollista nähdä hailajeja (kuva 1), jotka viihtyvät lähinnä matalissa vesissä tai pinnan läheisyydessä (Buckley 2010, 166). Matalien vesien hailajeja, kuten valashai (*rhincodon typus*) ja jättiläishai (*cetorhinus maximus*), voidaan katsella snorklaamalla suhteellisen turvallisesti. Valashaista on tullut ikoni veteen liittyvissä seikkailuissa. Niitä voidaan nähdä silloin tällöin lämpimän veden kohteissa, mutta on myös keskittymiä, joissa ne usein viihtyvät. Tällaisia keskittymiä ovat esimerkiksi Donsol Filippiineillä ja Ningaloo Länsi-Australiassa. (Buckley 2010, 166.)

Kuva 1: Snorklaajat haiden kanssa Ranskan Polynesiassa (Mackenna 2012).

Haihin kohdistuvasta urheilukalastuksesta käytetään englanninkielistä termiä big game fishing. Vapaasti suomennettuna se tarkoittaa petokalojen pyydystämistä. Esimerkiksi valkohai (*Carcharodon carcharias*) on big game fishing saalis, samoin kuin marliini ja tonnikala. Alkujaan big game fishing oli Yhdysvalloissa eliitin harrastus, mutta sittemmin se on levinnyt muihinkin maihin. Urheilukalastusta ei pidetä enää varakkaiden yksilöiden harrastuksena, koska yhteiskunnan vaurastumisen myötä mahdollisuus urheilukalastukseen on lisääntynyt myös muissa yhteiskuntaluokissa. (Bauer & Herr 2004, 59, 61.) Suomessa big game fishing -kalastusretkiä voi varata ainakin Finnmatkoilta. Tämän hetkisessä tarjonnassa Finnmatkoilla on kalastusretkiä Lanzarotella, Kanariansaarilla. Saalistettavat kalat vaihtelevat kausittain. (Finnmatkat 2013.)

Avomerten syvyyksissä viihtyvien hailajien katselu on mahdollista sukellusveneestä tai laitesukeltamalla. Usein haiden esilletuloon tarvitaan houkuttimia. Haiden vaarallisuus tulee ottaa huomioon haimatkoja järjestettäessä. Osa hailajeista on ihmiselle vaarattomia, kun taas osaa on turvallista mennä katsomaan metallisessa häkissä (kuva 2), joka lasketaan veteen veneessä olevalla nosturilla. Yleisesti sääntönä voidaan pitää, että jos hailajin houkutteluun

tarvitsee käyttää syöttiä, on sukeltajien turvallisempaa käyttää häkkiä. (Buckley 2010, 166, 164.)

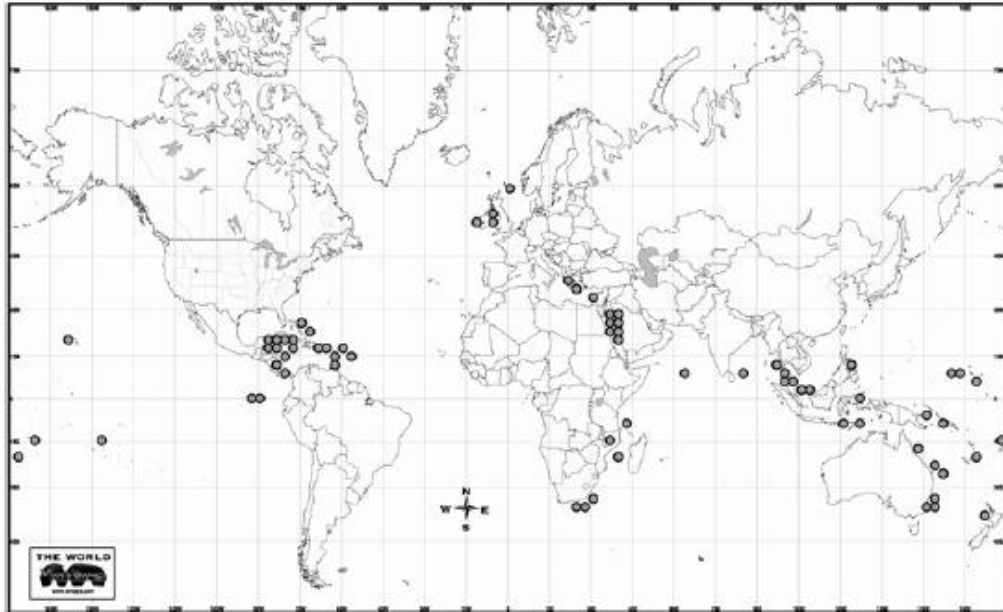

Kuva 2: Sukeltaja turvahäkissä katselemassa valkohaita Etelä-Afrikassa (Burt 2013).

Esimerkiksi valkohait ovat hyvin aktiivisia pinnalla, minkä vuoksi haiden seuraaminen veneestä käsinkin voi olla hyvin palkitseva kokemus. Veneissä voi olla myös erityisesti haiden katseluun suunniteltuja tasanteita. Näin myös henkilöt, jotka eivät uskalla osallistua häkkisukellukselle, pääsevät seuraamaan haita. (Peschak & Scholl 2006, 64.)

2.3 Haimatkakohteen valinta

Suosituimmat sukelluskohteet ovat pääasiallisesti lämpimissä vesissä (kuva 3). Sukeltaminen on lisääntynyt trooppisissa ympäristöissä, missä kirkkaat ja lämpimät vedet koralliriuttoineen houkuttelevat matkustajia. Lämpötilan lisäksi näkyvyys voi olla merkittävä vetovoimatekijä. (Garrod & Gössling 2008, 12.) Dimmock (2007, 130) listaa Yhdysvaltojen rannikkoalueet, Australian ja Japanin, Karibian alueen, Tyynenmeren rannikot Keski-Amerikassa, Tyynen valtameren saaret, Papua Uusi-Guinean, Thaimaan ja Malesian, Punaisen meren, Intian valtameren ja Filippiinit tärkeiksi sukelluskohteiksi.

Kuva 3: Parhaiden sukelluskohteiden maantieteellinen jakautuminen (Garrod & Gössling 2008, 12).

Viime vuosina myös lauhkean ja kylmän veden kohteista on tullut sukeltamisen kannalta merkittäviä, mutta trooppiset alueet ovat silti huomattavasti suosittumia. Lauhkeissa tai kylmissä vesissä sukeltaminen on avannut uusia liiketoimintamahdollisuuksia vaikuttaen matkailutuotteiden markkinoihin ja edistäen kiinnostusta merien suojeluun. Esimerkiksi hylkyjen sijainteja on alettua suojella. (Garrod & Gössling 2008, 12.)

Haimatkakohteen valinnassa tulee huomioida hailajien maantieteellinen jakautuminen. Ympäri maailmaa on lukuisia kohteita, joissa maksavat asiakkaat voivat osallistua hailajien katseluun (Altobelli 2011, x). Matkailijoiden kiinnostus vaihtelee hailajien välillä ja tästä vaihtelusta Carwardine and Watterson tekivät listauksen vuonna 2002 ilmestyneessä kirjassa *Shark Watchers' Handbook* (taulukko 1). Kirjassa he listaavat hailajeja, joita haisukelluksille osallistuvat haluavat yleensä nähdä. (Buckley 2010, 164.)

Kettuhai (<i>Alopiidae</i>)	Jättiläishai (<i>Cetorhinus maximus</i>)	Makohai (<i>Isurus paucus</i>)	Valkohai (<i>Carcharodon carcharias</i>)	Kampavasarahai (<i>Sphyrna lewini</i>)
Isovasarahai (<i>Sphyrna mokarran</i>)	Karibianhai (<i>Carcharhinus perezii</i>)	Valkopilkkahai (<i>Carcharhinus longimanus</i>)	Haukkahai (<i>Carcharhinus falciformis</i>)	Sumuhai (<i>Carcharhinus obscurus</i>)
Sysihai (<i>Carcharhinus galapagensis</i>)	Harmaariuttahai (<i>Carcharhinus amblyrhynchos</i>)	Hopeaevähai (<i>Carcharhinus albimarginatus</i>)	Mustaevähai (<i>Carcharhinus melanopterus</i>)	Härkähai (<i>Carcharhinus leucas</i>)
Kuparihai (<i>Carcharhinus brachyurus</i>)	Sitruunapartahai (<i>Negaprion brevirostris</i>)	Tiikerihai (<i>Galeocerdo cuvieri</i>)	Valkoevähai (<i>Triaenodon obesus</i>)	Sinihai (<i>Prionace glauca</i>)
Valashai (<i>Rhincodon typus</i>)	Viiksihai (<i>Ginglymostoma cirratum</i>)	Seeprapartahai/ Leopardihai (<i>Stegostoma fasciatum</i> / <i>Triakis semifasciata</i>)	Sarvihai (<i>Heterodontus francisci</i>)	Ruosteviiksihai (<i>Nebrius ferrugineus</i>)
Hietahai (<i>Carcharias taurus</i>)				

Taulukko 1: Yhteenveto kiinnostavimmista hailajeista Carwardinen ja Wattersonin mukaan (Buckley 2010, 165).

Haiden esiintyvyys vaihtelee alueittain, mutta tärkeämpää on huomata, että eri alueista on kehittynyt joko suuremman tai pienemmän tason sukelluskohteita. Tämä vaikuttaa siihen kuinka monia hyviä haiden katselukohteita on tunnistettu. Taulukosta 1 nähdään, mitä hailajeja esiintyy yleisesti kunkin mantereen läheisyydessä. Hailajien esiintyvyyteen vaikuttaa veden lämpötila. Hailajit, kuten vasarahait (*Sphyrnidae*) ja makrillihait (*Isurus oxyrinchus*), esiintyvät pääasiallisesti lämpimillä vesillä, kun taas esimerkiksi valkohait ovat yleisempiä kylmemmillä vesillä. (Buckley 2010, 166.)

Harvinaisia hailajeja nähdäkseen voi joutua matkustamaan kaukasiinkin kohteisiin. Esimerkiksi haluttaessa nähdä kidushaita (*Hexanchus*) tulee sukeltajan matkustaa Kanadaan, kun taas jos halutaan nähdä täpläpartahai (*Orectolobus maculatus*) tai epolettihai (*Hemiscyllium ocellatum*) on matkakohde Australiassa. Isolla valliriutalla Australiassa sukeltajat voivat nähdä useita isoja haita syvällä meressä. Matalimmissa vesissä viihtyviä haita, kuten valkopilkkahaita (*Carcharhinus longimanus*) nähdään usein tropiikin vesissä. (Buckley 2010, 166.)

2.4 Haiden herättämiä mielikuvia

Steven Spielbergin vuonna 1975 ilmestynyt Tappajahai-elokuva kauhistutti yleisöä ja oli yksi aikansa menestyneimmistä elokuvista. Elokuva tuotti yli 260 miljoonaa dollaria, mutta valkohaiden kannalta elokuva oli katastrofi. Tappajahai-elokuvassa valkohai kuvataan ihmisiä syö-

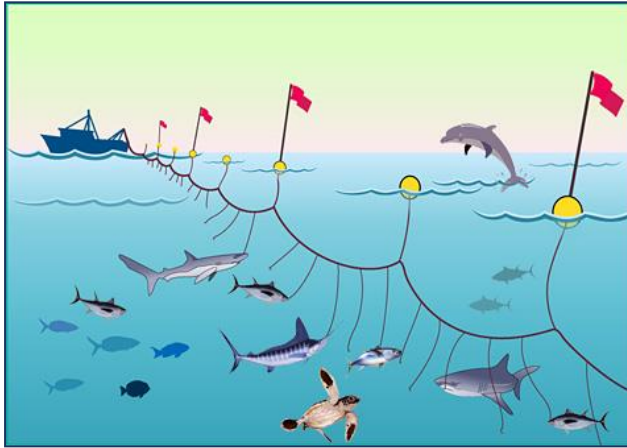
vänä hirviönä ja äärimmäisenä tappajana, minkä seurauksena nousi ennennäkemätön hysteria. Yhdysvalloissa, Australiassa ja Etelä-Afrikassa pelko aiheutti onkijoiden ja palkkionmetsästäjien keskuudessa vimman saalistaa valkohaita niin paljon kuin mahdollista. Meribiologit huolestuivat kalastuksen vaikutuksista ja valkohaiden vähenemisestä kuolleiden haiden määrän noustessa vuosi vuodelta. (Peschak & Scholl 2006, 60.)

Televisio-ohjelmissa, kuten Discovery Channelin Shark Weekissa, usein johdetaan harhaan ja vahvistetaan ennakkokäsityksiä haista. Sen sijaan, että pyrittäisiin opettamaan haiden todellisuudesta, ohjelmat sisältävät graafisia ja sensaationhakuisia kuvia eläinten väkivallasta. Vaikka hait ovat saalistajia, ne harvoin ovat kosketuksissa ihmisten kanssa. The International Shark Attack Filen (ISAF) mukaan vedessä tapahtuvan virkistystoiminnan, kuten uimisen ja surffauksen yleistymisestä huolimatta vuodessa raportoidaan keskimäärin vain 63 haihyökkäystä maailmanlaajuisesti. (Altobelli 2011, 64.) Aikakaus- ja sanomalehdissä, samoin kuin Internet-sivuilla ja televisiodokumenteissa esiintyy paljon puolitotuuksia ja väärinkäsityksiä haista. Erityisesti valkohain syistä hyökätä ihmisten kimppuun on lukematon määrä väärää tietoa. Tähän syynä voi olla, se että sanomalehtien myynti kasvaa voimakkaasti joka kerta, kun etusivulla on uutisointi haista tai hain hyökkäyksestä. (Peschak & Scholl 2006, 68, 82.)

Negatiiviset mielikuvat haista ja riittämätön julkinen tuki toimii esteenä, jotta hait saisivat tarvitsemaansa suojelua. Valtiosta riippumattomat toimijat, kuten Shark Alliance, voivat valistaa ja edesauttaa negatiivisten mielikuvien poistamisessa, joita tiedostusvälineet luovat. Valtion virastojen, matkanjärjestäjien, matkailijoiden ja tiedostusvälineiden kautta vastuullinen ja tarkka raportointi voi auttaa korjaamaan vääristyneitä mielikuvia. (Altobelli 2011, 65.)

Englantilaisen Guardian -lehden (3/2013) julkaisemassa artikkelissa arvioitiin noin 100 miljoonaa haita tapettavan vuosittain. Lehdessä kerrotaan, että haita kalastetaan niiden evien vuoksi, koska niistä tehtävä haineväikeitto on Aasiassa erityinen herkku. Hainevät ovatkin yksi arvokkain saalis merestä. Shark Trust (2013) arvioi, että hintaa hainevillä saattaa olla jopa US\$700/kg ja yhdestä valashain rintaevästä voi saada US\$15 000. Guardian lehden artikkelissa kiinnitetään huomiota myös siihen, että koska hait lisääntyvät ja kasvavat hitaasti, ne haavoittuvat liikakalastuksesta. Arviolta 6,4 % – 7,9 % kaikista haikannoista tapetaan joka vuosi. Tämän vuoksi haiden suojelu on tärkeää, koska muuten hait kuolevat sukupuuttoon.

International Union for Conservation of Nature:n (IUCN) vuonna 2011 tekemän listauksen mukaan 41 hailajia on luokiteltu haavoittuviksi, 12 uhanalaisiksi ja 15 kriittisesti uhanalaisiksi. Kaksi pääsyytä tähän ovat 1980-luvulta laajentunut liikakalastus ja 1960-luvulta lähtien pitkäsiimakalastus (kuva 4). Pitkäsiimakalastuksessa hait jäävät koukkuihin ns. sivusaaliina. (Altobelli 2011, 65.)

Kuva 4: Pitkäsiimakalastuksessa hait jäävät koukkuihin sivusaaliina (Bluepeace blog 2010).

Haisukelluksien myötä haiden käyttäytymisestä on saatu tietoa ja lajeja on alettu ymmärtämään paremmin. Sukeltajat ovat ensimmäisiä ihmisiä, jotka osoittavat positiivista kiinnostusta haita kohtaan. Suurin osa ihmisistä yllättyy kuvista, missä sukeltaja syöttää haita, koska ihmisten on vaikea ymmärtää haiden olevan arkoja. Haisukelluksien myötä pelko muuttuu usein syväksi kunnioitukseksi ja arvostukseksi haita kohtaan. (Jackson 2000, 16.)

3 Seikkailumatkailu meressä

Seikkailumatkailussa on usein kyse enemmän tai vähemmän tiedostetusta tarpeesta yhdistyä omaan sisäiseen sieluun, jossa luonto koetaan tapahtumalle ideaaliksi paikaksi. Seikkailut suoritetaan eri tasoilla ja eri haasteiden määrillä. Seikkailujen tasot voivat vaihdella helpoista maaseutupolkuvaelluksista Mount Everestille kiipeämiseen. Tällaisilla luontokokemuksilla länsimaalaiset ihmiset etsivät väliaikaisesti tasapainoa nykyaikaisuuden mukana tulleeteseen stressiin ja muihin negatiivisiin tunteisiin. Väliaikaisuutensa vuoksi retkiä luontoon tarvitaan toistuvasti. Retkien toistuessa ihmiset yleensä alkavat vaatia enemmän ja uskaltavat syvemmälle ja kauemmaksi luontoon, kunnes saavuttavat äärimmäisen luonnon tuntemattomia viimeisiä rajoja. (Grenier 2004, 172.)

Seikkailumatkailun määritelmään vaikuttaa seikkailuun osallistuvan henkilön luonteenpiirteet, koska seikkailun tasot perustuvat henkilökohtaiseen käsitykseen riskistä ja siihen, minkälainen kokemus mielletään seikkailuksi. Esimerkiksi valaiden katselu voi olla suuri seikkailu henkilölle, jolla on vähän matkustustaustaa, kun taas tällainen aktiviteetti meriä seilanneelle purjehdijalle ei tuota samaa elämystä. Aiempi matkustustausta on avainasemassa puhuttaessa yksilön käsityksestä, mikä on seikkailu. (Shephard & Evans 2005, 202.)

Seikkailumatkailussa elämys syntyy osallistumisesta uuteen, erilaiseen, jännittävään ja jopa pelottavaan toimintaan normaalista poikkeavassa ympäristössä. Usein seikkailumatkailu rin-

nastetaan elämysmatkailuun, koska aiemmin elämyksen kokemiseen on yhdistetty kokijan oma aktiivinen toiminta. Elämyksen syntyminen on kuitenkin yksilökohtaista, eikä elämys välttämättä vaadi seikkailun elementtejä. (Verhelä & Lackman 2003, 178.) Luonnossa tapahtuvassa seikkailumatkailussa otetaan tietoisesti haaste, joka vaatii parhaan osaamisen niin fyysisesti, henkisesti kuin emotionaalisestikin. Jotta riskin sisältävästä aktiviteetista voisi nauttia, tulee riskinottajan hyväksyä epämiellyttäviä tunnetiloja, kuten pelkoa, epävarmuutta ja epämukavuutta. Riskinottaja tarvitsee onnea, koska vaistomaisesti ihminen tiedostaa, että epämiellyttäviä tunteita tasapainottaa riemu ja ilo, joka seuraa tehtävän onnistumisesta. (Grenier 2004, 172.)

Sukellusharrastusta aloitteleville sukeltaminen itsessään on seikkailu, mutta kokemusten lisääntyessä halutaan uusia elämyksiä. Vuorovaikutus merieläinten kanssa tuottaa useimmille eniten jännitystä. Useimmat ihmiset pelkäävät haita, mutta on myös sukeltajia, jotka haluavat nähdä mahdollisimman suuria haita niiden omassa elinympäristössään. Sukeltaminen vaarallisten haiden kanssa joko häkissä tai ilman, vaatii sukeltajalta pelon hallintaa. (Jackson 2000, 10.)

Sukeltaminen on yksi eniten kontrolloitu ja tutkittu vedessä tapahtuva seikkailu. Sukellustoimintaa valvoo suurelta osin kaksi maailmanlaajuisesti merkittävää järjestöä, the Professional Association of Diving Instructors (PADI) ja the National Association of Underwater Instructors (NAUI). Nimellisesti NAUI on yhdysvaltalainen ja PADI kansainvälinen, mutta käytännössä molemmat toimivat kaikkialla maailmassa. Molemmat järjestöt sertifioivat sekä sukeltajia että sukelluskeskuksia. (Buckley 2010, 163.)

3.1 Seikkailumatkojen luonne

Seikkailumatkailussa riskin ja haasteen taso vaihtelevat todella matalasta erityisen korkeaan. Riskillä on merkittävä ja keskeinen asema, koska seikkailuissa aktiviteetin miellyttäväksi kokeminen ja kiinnostus osallistua toimintaan laskevat, jos riskiä ei ole. Seikkailumatkoja järjestävän yrittäjän tulee luoda samanaikaisesti sekä turvallinen, että riskitasoltaan sopiva tuote. (Shephard & Evans 2005, 203.)

Swarbrooke, Beard, Leckie ja Pomfret (2003, 15) ovat määritelleet kymmenen keskeistä piirrettä, jotka kuvaavat seikkailua. Nämä piirteet ovat:

1. epävarma lopputulos
2. vaara ja riski
3. haaste
4. odotettavissa olevat palkkiot

5. uutuus
6. jännitys
7. uuden etsiminen ja löytäminen
8. pako ja irrottautuminen arjesta
9. oppiminen ja omaksuminen
10. vastakohtaisuudet

Monet edellä mainitut seikkailumatkailun ominaisuudet ovat toisiinsa liittyviä tai toisistaan riippuvaisia. Esimerkiksi uutuudenviehätys vaikuttaa sekä haasteen, että jännityksen tuntemiseen. Onnistunut seikkailuelämys on enemmän tai vähemmän taattu tilanteessa, jossa kaikki seikkailun ominaisuudet ovat läsnä. Yksinään mikään näistä ominaisuuksista ei muodosta seikkailua. (Swarbrooke ym. 2003, 15.)

Yksi seikkailun tärkeimmistä perusominaisuuksista on epävarma lopputulos. Epätietoisuus kokemuksen lopputuloksesta auttaa stimuloimaan jännitystä ja sitoo osallistujan tekemiseen. Epävarmuus on yksi niistä tekijöistä, joka muodostaa haasteen. Vaaran läsnäolo luo riskin, mikä vuorostaan varmistaa sen, ettei tilannetta voida ennakoida. Riski on olemassa ihmisten altistaessa itsensä vaaralle, joka voi vahingoittaa fyysisistä tai psyykkistä hyvinvointia. Fyysisiä riskejä ovat vahingoittuminen, kipu ja kuolema. Psykkisiä riskejä vuorostaan ovat nöyryytys, häpeä ja luottamuksen tai ystävyysmenetyksen menetys. Vaara piilee monissa tilanteissa ja kyky sietää riskejä vaihtelee yksilöittäin. (Swarbrooke ym. 2003, 9–10.)

Seikkailuun osallistuvat odottavat hyötyvänsä kokemuksistaan. Kokemus mielletään luontaiseksi palkkioksi. Seikkailuun osallistutaan vapaasta tahdosta ja tässä suhteessa se muistuttaa vapaa-aikaa. Vaikka seikkailun tavoitteessa ei onnistuttaisikaan, osallistuja voi luonnehtia kokemustaan palkitsevaksi, koska hyvä yritys riittää usealle mielihyvän tuottajaksi. Tapahtuman ainutkertaisuutta vahvistaa seikkailun virkistävä ja voimaannuttava tunne, joka erottaa kokemuksen rutiininomaisesta elämästä. Uutuudenviehätys tukee myös todellisuudenpakoa. Eksoottinen ympäristö, uudet aktiviteetit tai epätavalliset normit antavat mahdollisuuden astua rinnakkaisuniversumiin, jossa prioriteetit ovat erilaisia. Seikkailussa tavanomainen maailma ja jokapäiväiset huolet eivät ole läsnä. (Swarbrooke ym. 2003, 11–13.)

Matkailijoiden seikkailut ja virkistävät aktiviteetit kuten sukeltaminen, ovat hyvin potentiaalisia onnettomuuksille ja vammoille (Coxon, Dimmock & Wilks 2008, 201). Psykologiset tutkimukset paljastavat, että eri seikkailuaktiviteetteihin osallistuvat pitävät riskiä olennaisena osana aktiviteettiä (Buckley 2010, 51). Aktiviteetit pyritään tekemään mahdollisimman turvalisiksi riskistä huolimatta. Seikkailujen jännitys muodostuu niistä riskeistä, joita ei voida täysin sulkea pois (kuva 5). Aloittelevien seikkailijoiden voi olla vaikeaa erottaa todellinen riski ja vaarattomaksi tehty riskin tunne. (Coxon ym. 2008, 201–202.)

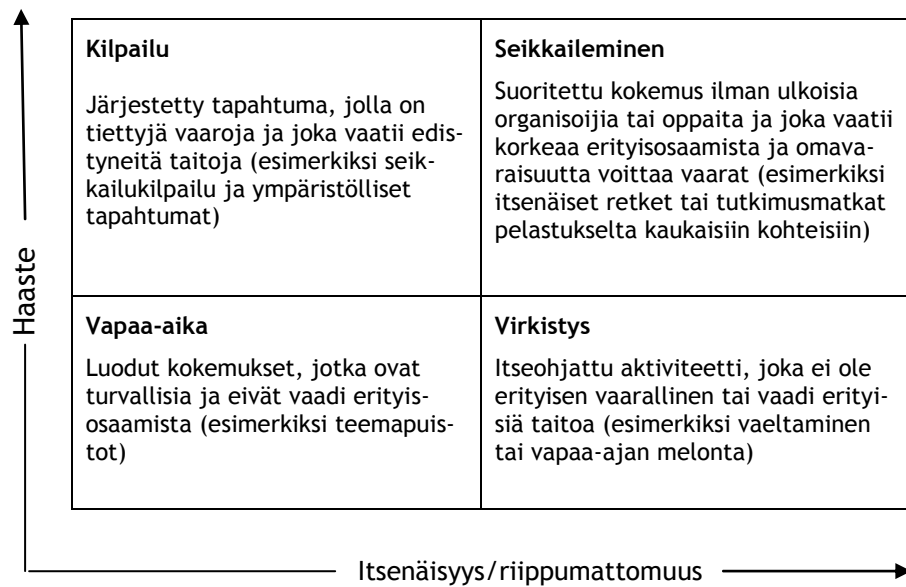
Kuva 5: Snorklaaja tiikerihain kanssa Etelä-Afrikassa (Horrocks 2007/2008).

Seikkailu on yksi monista seikoista, joka motivoi sukeltajia (Altobelli 2011, 60). Sukelluksessa sosiaaliset motiivit ovat väistämätön osa sukelluskokemusta, jo pelkästään siitäkin syystä, että sukellukset tapahtuvat yleensä ryhmissä tai pareittain. Osallistuminen sukelluksille merkitsee myös toisten sukeltajien arvostuksen saamista. Esimerkiksi sukelluksen jälkeen keskustelut kokemuksista ja seikkailuista voivat tuottaa mielihyvää. Kokeneempien sukeltajien keskuudessa vankasta osaamisesta tulee tärkeämpi motiivi. (Garrod & Gössling 2008, 21.) Garrodin (2008, 41) mukaan henkilöille, joilla on vain vähän aikaisempaa kokemusta sukeltamisesta, motiivina toimii halu todistaa itselle, että kykenee sukeltamaan. Tämän lisäksi omien sukellustaitojen kehittäminen, myöhemmin muisteltavien kokemusten kertyminen ja haaste ovat syitä, mitkä motivoivat sukeltajia. Enemmän kokemusta saaneiden keskuudessa motiivit ovat rentoutuminen, kokemusten jakaminen, omien välineiden käyttö ja vedenalaisten hylkyjen katselu.

Riski on myös olennainen osa sukelluksia. Haisukelluksille osallistuville seikkailu ja adrenaliinin tuottaminen on tärkeä osa kokemusta, mutta yhtä tärkeäksi koetaan myös oppiminen. Haiden näkeminen niiden omassa elinympäristössä koetaan inspiroivaksi. Monille haisukelluksille, tai sukelluksille ylipäätään, osallistuville hauskanpito on yksi arvokkaimmista asioista, jonka he hyötyvät matkastaan. (Altobelli 2011, 190–191, 155–156.) Sukellettaessa tutustutaan vieraaseen ympäristöön, missä ihmisten ei ole tarkoitus asua. Vedenalaisen maailman hallinta on haasteellista ja vaatii monia taitoja. Sukelluksissa onnistuminen on osallistujalle sekä palkitsevaa että tyydyttävää. (Garrod & Gössling 2008, 21.)

3.2 Seikkailumatkailun eri tasoja

Seikkailumatkailun eri muodot voidaan jakaa pehmeisiin ja vaativiin seikkailuihin. Tällä tavoin pyritään tuomaan esille seikkailujen monimuotoisuus (kuvio 1). Monimuotoisuuteen liittyy eri-tasoisia haasteita, epävarmuutta, perehtyneisyyttä, henkilökohtaisia kykyjä, intensiteettiä, suoritusajoja ja vaihtelevaa ohjauksen määrää. (Swarbrooke ym. 2003, 32–33.)

Kuvio 1: Seikkailujen nelikenttä (Swarbrooke ym. 2003, 32).

Vaativat seikkailumatkat edellyttävät jonkinlaista osaamista ja taitoja ennen aktiviteettiin osallistumista, kun taas pehmeissä seikkailumuodoissa aiempaa kokemusta ei välttämättä tarvita. Travel Industry Association of American (TIA) vuonna 1997 tekemässä listauksessa retkeily, vaellus, pyöräily, eläinten katselu, vesihiihto ja valokuvaussafari ovat luokiteltu pehmeiksi seikkailuiksi. Vaativia seikkailuja ovat kiipeily, luolaretket, reppureissut vaikeakulkuisissa maastoissa ja melonta. (Swarbrooke ym. 2003, 33.)

Edellä mainittujen luokittelutapojen lisäksi aktiviteetit voidaan jakaa sen mukaan, missä ne tapahtuvat. Maantieteellisesti jako voidaan tehdä vuoristo-, maaseutu-, rannikko- ja kaupunkialueisiin. Aktiviteetin toiminnan mukaan jako voidaan tehdä maa-, ilma- tai vesipohjaisiin seikkailuihin tai ajatuksiin pohjautuviin aktiviteetteihin. Esimerkiksi pyhiinvaellus- tai virtuaalimatkat ovat ajatuksiin pohjautuvia. (Swarbrooke ym. 2003, 126–127.) Vesipohjaisissa seikkailuissa vesi on elementtinä yhtä aikaa kiehtova ja uhkaava. Pehmeissä vesiseikkailuissa osallistuja tuntee veden voiman ja mahdollisesti myös kastuu. Veteen perustuvat ohjelmapalvelut vaativat usein teknistä osaamista ja lajin turvallisuusmääräysten tuntemusta ja noudattamista. (Verhelä & Lackman 2003, 189.)

Useat ihmiset sukeltavat pelkästään hauskanpidon vuoksi ja nauttiakseen vapaudesta veden alla. He haluavat nähdä vedenalaista ympäristöä, seurustella muiden osallistujien kanssa ja kertoa kokemuksistaan muille jälkikäteen. Tämän tyyppisiä sukeltajia kutsutaan virkistyssukeltajiksi. Virkistyssukeltajien lisäksi on olemassa useita sukeltamisen ammattilaisia, kuten esimerkiksi teknisiä sukeltajia, vedenalaisia kuvaajia, merinisäkkäiden kanssa sukeltajia, veden alla tapahtuvien biologisten, geologisten ja arkeologisten tutkimusten tekijöitä ja vedenalaisia pelastajia. Toiset pitävät teknistä sukeltamista yhtenä virkistyssukelluksen muotona, mutta toiset erottelevat ne toisistaan vaatimustason perusteella. Tekninen sukeltaminen vaatii enemmän tietoa, kehittyneitä taitoja, laitteita ja on fyysisesti raskaampaa. (Garrod & Gössling 2008, 4.)

Kokemuksien kasvaessa sukeltajat yleensä haluavat kokea entistä haastavampia sukelluksia. Tällaisia ovat hylkysukellukset, sukeltaminen vedenalaisissa luolissa, kylmän veden sukellukset, haisukellukset ja sukellusvalokuvaus. Huippukokemus voidaan saavuttaa, kun yksilön taitotaso on sovitettu aktiviteetin haasteen määrään. (Garrod 2008, 38, 40.)

Seikkailumatkailun eri tasoja on luokiteltu myös tarkastelemalla aktiviteetin sisältämää riskiä. Pehmeissä seikkailuissa toiminta sisältää matalatasoisen riskin ja vaatii minimaalista sitoutumista aktiviteettiin. Useat tämän tyylliset seikkailut suoritetaan oppaan johdolla. Vaativat seikkailut vuorostaan sisältävät korkean riskitason ja edellyttävät osallistujalta voimakasta sitoutumista ja edistyneitä taitoja. (Swarbrooke ym. 2003, 33.) Esimerkiksi haisukellukset vaativat erityisiä taitoja ja pätevyyttä (Altobelli 2011, 136).

Seikkailumatkailun näkökulmasta hailajeja voidaan kategorioida moniin luokkiin (Buckley 2010, 166). Vain muutama hailaji on sukeltajille vaarallinen, mutta kokiessaan olevansa uhattu, myös vaarattomaksi luokiteltu hai voi muuttua vaaralliseksi. Suuret määrät verta ja ruokaa vedessä voivat vaikuttaa haiden käyttäytymiseen. (Jackson 2000, 18.)

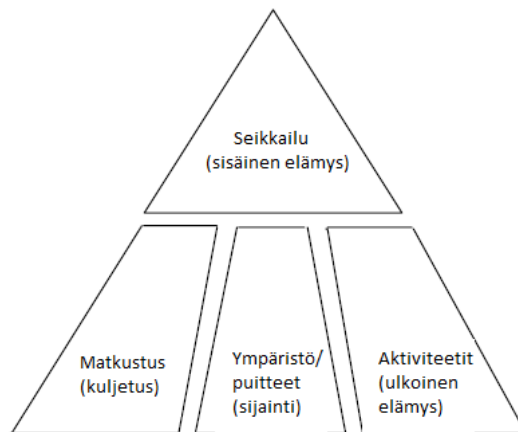
3.3 Seikkailumatkailun osatekijät ja turvallisuusriskit

Matkailutuotteet kulutetaan samanaikaisesti kun ne tuotetaan. Ohjelmapalvelujen liiketoiminnaksi katsotaan myös välineiden vuokraus ja ohjauksen antaminen maksua vastaan. Alati kasvava kysyntä seikkailupalveluista lisää suuresti laadukkaiden ja omaperäisten ohjelmapalvelujen kysyntää. (Verhelä 2007, 17–18.)

Verhelän (2007, 16–17) mukaan laajasti tarkasteltuna matkailun ohjelmapalveluiksi voidaan katsoa kaikki ne osat asiakkaan matkasta, jotka tuottavat elämyksiä. Ohjelmapalveluihin eivät kuulu majoitus-, ravitsemus- tai kuljetusjärjestelyt. Tämän määritelmän mukaan passiivinenkin toiminta luetaan ohjelmapalveluksi. Buckleyn (2010, 8) mielestä joitakin matkustus- ja

majoitusvaihtoehtojakin voidaan pitää seikkailullisina. Tällaisia ovat esimerkiksi retket Afrikan halki ja jäästä rakennetussa hotellissa majoittuminen.

Matkailijat tulevat koko ajan entistä tietoisemmiksi taidoistaan ja tarpeistaan, joita seikkailuiltaan hakevat. Heidän tietoisuus seikkailuvaihtoehtoista on kasvanut median tehdessä seikkailusta trendikästä. Ohjelmapalvelujen tuottajat etsivät kilpailuetua ja uudelleenarvioivat mahdollisuuksia ympäristöstä, kuljetuksesta ja kokemuksen päätavoitteista. Tarkennukset nykyisiin tuotteisiin luovat hyvin kohdistettuja tuotteita. Seikkailumatkailun osatekijöiden (kuvio 2) laajentuminen on jo alkanut ja on huomionarvoista tunnistaa monipuolisuus, joka vetoaa eri ryhmiin. (Swarbrooke ym. 2003, 30–31.)

Kuvio 2: Seikkailumatkailun osatekijät (Swarbrooke ym. 2003, 31).

Ohjelmapalveluissa turvallisuus on riippuvainen asenteista, yrityksen organisaatiosta, turvallisuussuunnittelusta, asiakkaista, ihmisten toiminnasta, palvelua ohjaavasta henkilöstöstä, toimintaympäristöstä ja kalustosta, välineistä ja varusteista. Kaikki edellä mainitut vaikuttavat sekä yhdessä että erikseen tuotteen ja palvelun tekniseen turvallisuuteen ja asiakkaan kokemukseen palvelun turvallisuudesta. Turvallisen toiminnan perusedellytys on myönteinen ja vastuuntuntoinen asenne turvallisuusasioihin. (Verhelä 2007, 50, 53.)

Seikkailumatkailussa ohjelmapalvelujen ja asiakkaan kokema turvallisuus riippuu paljolti ohjelmapalvelun sisällöstä ja teemasta, jotka rajaavat toimintaympäristön ja mahdollisesti käytettävät laitteet ja välineet. Suomessa kuluttajavirasto on määritellyt suurriskisiksi ohjelmapalveluiksi kaukana asutuksesta toteutettavat palvelut, korkean paikan aktiviteetit, maanalaiset aktiviteetit, maastoratsastuksen, pitkäkestoiset maastoaktiviteetit, moottoroidut aktiviteetit ja aktiviteetit, joissa käytetään tulta tai ollaan tekemisissä veden kanssa. (Verhelä 2007, 55–56.)

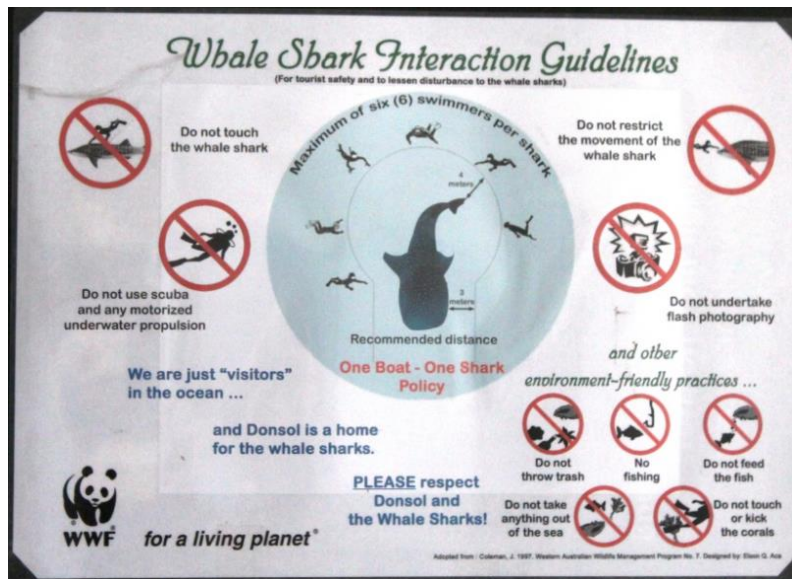
Haimatkailussa turvallisuusasioiden huomioiminen on erityisen tärkeää, koska niin haiden kuin muidenkin eläinten käyttäytymistä on vaikea ennalta arvioida. Uimareiden vuoksi esimerkiksi Kapkaupungissa Etelä-Afrikassa on otettu haiden varalta käyttöön neljän lipun varoitusjärjestelmä (kuva 7). Lipun väreillä pyritään varoittamaan veteen menijöitä ja vähentämään haionnettomuuksia alueilla, joissa esiintyy vaarallisia haita. Vihreä lippu tarkoittaa, että haita ei ole lähettyvillä ja uiminen on turvallista. Musta lippu vuorostaan tarkoittaa, että näkyvyys on huono ja haiden paikantaminen vahtitornista on vaikeaa. Valkoinen lippu kehottaa poistumaan vedestä sireenin soidessa, koska hai on havaittu alueella. Punainen lippu viestii haiden olevan läsnä ja veteen menemistä tulee välttää kaikissa olosuhteissa. (Up Close Tours 2012).

Kuva 6: Haivaroitussliput (Up Close Tours 2012).

Tilastollisesti sukeltaminen on turvallisempaa kuin monet muut urheilu- ja seikkailulajit, vaikka vedessä ollessa kohdataan paljon riskejä ja vaaroja. Sukelluskursseilla opetetavat käytännöt ja menettelyt auttavat minimoimaan ja kontrolloimaan näitä riskejä, mutta täysin eliminoitua niitä ei saada. Sukelluskursseilla opetetaan pinnalla tapahtuvaa ensiapua sekä vedenalaisten ongelmien hallintaa, jotta sukeltaminen olisi turvallista niin sukeltajalle itselleen, kuin hänen kanssaan sukeltaville. Jotta vaaroilta välttyttäisiin, tulee sukeltajan rentoutua sukelluksen aikana, tarkkailla hapen kulutusta ja sukeltaa omien rajojen mukaan. (PADI 2010, 154–157.)

Viime aikoina matkanjärjestäjät ovat alkaneet tehdä myös snorklausretkiä valashaiden pariin. Jo monien vuosien ajan valashai on ollut sukeltajien kiinnostuksen kohde, koska se on suurin meressä elävä kala. Snorklauksen myötä valashaimatkat ovat mahdollistuneet entistä suuremmalle yleisölle. Käytänteet ja ohjeet valashaiden kohtaamiseen vaihtelevat ympäri maailmaa (kuva 6). Yleisimmissä säännöissä mainitaan, että yhdeltä alukselta lähestytään vain yhtä valashaita ja siihen tulee pitää tietty etäisyys. Snorklaajat eivät saa koskea tai muulla tavoin häiritä valashain kulkua. Valokuvat tulee ottaa ilman salamaa ja moottoroituja sukellusvälineitä ei saa käyttää. (Maldives whale shark research programme 2013.)

Kuva 7: Valashaiden katseluun liittyvät säännöt Donsolissa, Filippiineillä. (Sama Sama Découverte 2013).

PADI kehottaa osallistumaan haisukelluksille vain ammattilaisten ohjauksessa. Sukelluksille suositellaan osallistumaan ryhmässä valoisaan aikaan päivällä, jolloin näkyvyys on hyvä. Veteen tulee laskeutua nopeasti, mutta mahdollisimman vähä-äänisesti, koska useat haiden saalistamat eläimet kokoontuvat monesti pinnan läheisyydessä ja loiskivat vettä. Veden loiskeminen voi herättää hain saalistusvietin. (PADI 2013.)

Haiden lähestymisen voi huomata muista kaloista. Kalat uivat monesti epätasaisesti haiden ollessa lähellä. Useat hailajit ovat arkoja, mutta turvallisuussyistä kädet tulee pitää oman kehon sivuilla koko ajan. Veden alla tulee välttää kiiltäviä koruja, koska ne voivat kiinnittää uteliaiden kalojen, myös haiden, huomion. Haisukellukselle osallistuttaessa tärkeintä on pysyä valppaana ja tietää, mitä hailajeja alueella voi olla ja miten ne käyttäytyvät. (PADI 2013.)

4 Haimatkailijat

Matkailijat voidaan erotella toisistaan poikkeaviin tyyppeihin, joiden rakennepiirteet ja motivaatiot vaikuttavat merkitsevästi alue- ja kohdevalintoihin. Kysymys on markkinasegmenteistä, joiden matkailukysyntä luo massa- tai yksilöturismia. Matkailijatyypin jakautuminen matkailualueille ja matkailukohteisiin riippuu kohdealueiden vetovoimatekijöistä ja vastaanottovalmiudesta. (Vuoristo 2003, 36.)

Vuonna 2008 ilmestyneessä New Front Marine Tourism -kirjassa arvioitiin sukeltajia olevan vuonna 2004 noin 5–7 miljoonaa ympäri maailmaa. Suurimmat keskukset ovat Australia, Yh-

dysvallat ja Iso-Britannia. (Coxon ym. 2008, 201.) Suurin osa sukeltajista elää lauhkean ilmaston alueilla Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa (Buckley 2010, 163–164). Sukeltaminen on edelleen hyvin miesvaltainen urheilulaji, mutta nykyään on huomattavissa sukupuolten välisen erojen vähitellen kaventuvan. Suurempi miesten osuus voidaan katsoa johtuvan sukellusharrastuksen saamasta macho-imagosta. Myös raskaat välineet luovat harrastajille fyysisiä vaatimuksia. (Altobelli 2011, 116.)

On yllättävää, ettei vielä ole olemassa tutkimusta, joka keskittyisi segmenttoimaan sukellusmatkailijoita. Muutamia pieniä segmentointitutkimuksia on olemassa, mutta ne käsittelevät urheilu-, seikkailu- ja ekomatkailijoita. Sukeltajat ovat osa edellä mainittuja ryhmiä, mutta nämä typologiat eivät tarjoa kokonaisvaltaista käsitystä sukellusmatkailusta. (Garrod 2008, 32.)

Matkailijoita voidaan määritellä usealla tavalla ja tutkijoiden esittämät käsitteet, luokitukset ja typologiat ovat osittain päällekkäisiä ja perustuvat erilaisiin lähtökohtiin ja painotuksiin. Tyyppejä voidaan muodostaa esimerkiksi ulkonaisten tai vaikeammin määriteltävien psykologisten ominaisuuksien, eli tarpeiden ja motivaatiotekijöiden kautta. Ulkoisten tekijöiden mukaan jako perustuu maantieteellisiin, demograafisiin ja sosio-ekonomisiin kriteereihin sekä matkailijoiden aktiviteetteihin. (Vuoristo 2003, 36–37.)

Maantieteellisiä kriteerejä ilmentävät indikaattorit rajaavat matkailijan kotimaan, asuinpaikan tai elinympäristön perusteella. Indikaattorina voi toimia myös matkailijan maantieteellinen etäisyys kohdealueesta, joka voidaan mitata joko kilometreinä tai aikaetäisyytenä. Demograafiset eli väestölliset indikaattorit jakavat matkailijat iän, sukupuolen, siviilisäädyn, uskonnon, kielen tai rodun mukaan. Sosioekonomisissa luokituksissa korostuvat väestön taloudelliset ominaisuudet kuten koulutus, asema ammatissa, tulot ja vapaa-ajan määrä. Kaikki nämä luokittelukriteerit perustuvat tilastoitaviin indikaattoreihin, jotka tekevät matkailijoiden segmentoinnin helpoksi. (Vuoristo 2003, 37.)

Ulkoiset indikaattorit eivät kerro tarpeeksi matkailijoiden motivaatioista, jotka vaikuttavat kohde- ja harrastevalintoihin. Matkailijatyyppittelyä täydennetään tutkimalla sisäisiä eli psykologisia ominaisuuksia. Psykologisten ominaisuuksien analyysissä matkailijat segmentoidaan tarpeiden ja motivaatioiden perusteella. Tarve on toimintaa ohjaava tekijä, joka koetaan haluna korjata epätyytyttävä tilanne. Motivaatiolla tarkoitetaan tavoitteellista käyttäytymistä ohjaavien vaikuttimien kokonaisuutta. Motivaatio on myös matkailukysyntää selittävä tekijä. Matkailuotteilla voidaan luoda motivaatioita, jotka vaikuttavat asiakkaan ostokäyttäytymiseen. (Vuoristo 2003, 38.)

Yksi tunnetuimmista matkailijoiden segmentointiin pyrkivistä teorioista on Plogin 1970-luvun taitteessa esittämä oppi. Alunperin hänen tarkoituksenaan oli selvittää, miten amerikkalaiset lentoyhtiöt saivat entistä enemmän asiakkaita. Erityisesti hän keskittyi tutkimaan ketkä eivät matkusta lentämällä, miksi ja mitä voitaisiin tehdä, että hekin tulisivat lentoyhtiöiden asiakkaiksi. Hänen teorian mukaan matkailijat jaetaan psykologisin perustein ns. psykograafisiin tyypeihin, joiden ääripäät ovat psykosentrikot ja allosentrikot. (Plog 2004, 47–49.)

Psykosentrikoille yhteistä on vähäinen matkustustausta ja mukavuudenhaluisuus. Lomillaan he osallistuvat mieluiten passiivisiin aktiviteetteihin kuten maisemien katseluun tai auringonottoon. Matkustuskohteiksi psykosentrikot valitsevat turistikohteita ja matkalle lähtiessään he suosivat mahdollisimman valmiita matkanjärjestelyitä ja lomapaketteja. Psykosentrikkojen vastakohtia Plogi nimittää allosentrikoiksi. Allosentrikot ovat matkanjärjestelyissään itsenäisiä ja viipyvät matkoillaan pitempiä aikoja. He etsivät ainutlaatuisia ja uusia elämyksiä vältellen massaturistikohteita. Matkoillaan he harrastavat aktiivisia lajeja ja tyytyvät kohtuulliseen tai vaatimattomaankin varuste- ja palvelutasoon. Allosentrikoille on tyypillistä kiinnostus vie-raisiin kulttuureihin ja ihmisiin. (Plog 2004, 52–53.)

Plogin (2004, 51) mukaan noin 2,5 % matkustajista voidaan luokitella psykosentrikoiksi ja hieman yli neljä prosenttia allosentrikoiksi. Jäljelle jäävät ovat joko lähes psykosentrikkoja, lähes allo-sentrikkoja tai kaikkien matkailijoiden enemmistöön kuuluvia midsentrikkoja. Midsentrikoista löytyy molempien ääripäiden ominaisuuksia ja he muodostavat suurimmat markkinat. (Plog 2004, 51-52.)

Altobellin (2011, 157) Fijillä tekemässä tutkimuksessa haimatkailijat olivat tyypillisesti 20–40-vuotiaita miehiä eri puolilta maailmaa, joilla on korkea koulutustaso ja keskimääräistä suuremmat tulot. Hänen tutkimuksessa tuli esille, että vastaajat ovat hyvin erilaisia ja demograafisilla ominaisuuksilla oli vain pieni merkitys. Tutkimuksessa selvisi, ettei haisukellukset olleet ensisijainen syy matkustaa Fijille. Useimmilla vastaajilla oli aiempaa kokemusta muista luontomatkailun muodoista, mutta vain harvoilla oli kokemusta haisukelluksista. Caterin (2008, 21) mukaan useimmat sukeltajat osallistuvat häkkisukelluksille vain kerran. Altobellin tutkimus osoitti, että monet haisukelluksille osallistuvat ovat periaatteessa samanlaisia kuin luontomatkailijat. He ovat pääasiallisesti lomanviettäjiä, jotka yhdistävät lomaansa kokemuksia villieläinten kanssa. Sukelluksen ero perinteiseen luontomatkailuun on siinä, että sukeltaminen vaatii suurempaa osaamista ja asiantuntemusta, kuin esimerkiksi lintujen ja valaiden katselu. Altobellin tutkimukseen vastanneet eivät olleet asiantuntijoita, mutta heille kaikille oli yhteistä kiinnostus nähdä haita. (Altobelli 2011, 158.)

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyötä aloitettaessa otettiin yhteyttä matkatoimisto Aventuraan ja Kilroy Travels Finlandiin. Heiltä kysyttiin kiinnostusta olla toimeksiantajana kyselytutkimukselle. Opinnäytteen avainsanoiksi Aventuralle annettiin kaukomatkailu, vesiurheilulajit, tulevaisuus, matkailijan kohtaamat haasteet, unelma- tai aktiiviloma, vastuullinen matkailu ja elämyshakuisuus. Aventurasta vastattiin, ettei heillä ole toistaiseksi tarvetta kyselytutkimukselle. Kilroy Travels Finlandista vuorostaan ilmoitettiin, ettei heillä ole resursseja opinnäytetöiden ohjaamiseen.

Tutkimusaihe selkiytyi yhteydenottojen jälkeen ilman toimeksiantajaa. Aiheen valintaan ovat vaikuttaneet opinnäytetyön tekijän henkilökohtaiset mielenkiinnonkohteet. Kilroy olisi ollut haimatkailun kannalta hyvä toimeksiantaja, koska heidän tuotevalikoimassaan on haimatkoja Etelä-Afrikkaan. Kilroyhin ei kuitenkaan otettu uudelleen yhteyttä, koska he aiemmin ilmoittivat, ettei heillä ole resursseja opinnäytteisiin.

5.1 Tutkimusongelma ja opinnäytteen rajaukset

Tutkimuksen pääkysymykseksi muotoutui ”Kiinnostaako haimatkailu Matka 2013 messuilla kävijöitä?”. Pääkysymyksen lisäksi pyrittiin selvittämään myös mitä matkailijatyyppiä vastaajat edustavat ja kuinka paljon he pelkäävät haita. Tutkimus rajattiin käsittelemään kolmea aihealuetta, jotka ovat haimatkailu, matkailijatyyppit ja mielikuvat haista.

Meressä on useita ihmiselle vaarallisia eläinlajeja, mutta niitä ei huomioida tässä tutkimuksessa. Seikkailulajeja on myös useita, mutta tämä opinnäyte rajattiin käsittelemään vain haihin liittyviä aktiviteetteja. Työstä on jätetty ulkopuolelle nykyään trendikkääksi noussut traveler-kulttuuri, koska tarkoituksena on perehtyä haihin mahdollisimman ammattimaisesta näkökulmasta ja kerätä tietoa neutraalisti.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Haimatkailun tutkimusstrategiaksi valittiin kvalitatiivinen eli määrällinen ja kvantitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvantitatiivinen tutkimus tehtiin Helsingin Messukeskuksessa Matka-messuilla kävijöille ja kvalitatiivinen tutkimus kolmelle matkamessuilla näytteilleasettajana toimineelle matkanjärjestäjälle. Tällä tavoin pyrittiin saaman kaksi eri perspektiiviä tutkimusaiheesta.

Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen isoimpia eroja on tutkimusobjektien määrä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusobjekteja on yksi tai muutama, kun taas kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavia on useita kymmeniä tai jopa satoja. Kvalitatiivisessa tutki-

muksessa sanallinen kuvaus on kokonaisvaltainen, eikä ole niin tarkka kuin lukuihin perustuva määrällinen tutkimus. (Kananen 2010, 38, 42.)

5.2.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa, joka on luonteeltaan yleistä ja yleistettävissä. Kvantitatiivinen ja yleistettävissä oleva tieto on tilastollis-matemaattinen, jossa tietoa käsitellään tilastollisina yksiköinä. Subjektiiviseen tulkintaan viittaavat seikat häivytetään tutkimuksesta. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu tilastoyksiköihin, otokseen ja näytteeseen. Sillä pyritään tekemään erilaisia luokitteluja, syy- ja seuraussuhteita, vertailua ja ilmiön selittämistä numereenisin tuloksin. Tutkimusmenetelmään sisältyy laskennallisia ja tilastollisia analyysimenetelmiä. (Koppa 2013; Virtuaali-ammattikorkeakoulu 2013.)

Kvantitatiivinen tutkimus etenee vaihe vaiheelta tilastotieteen sääntöjen mukaan. Tutkimusprosessi alkaa tutkimusongelman muuttamisesta tutkimuskysymyksiksi, joilla myöhemmin kerätään aineisto tutkimusongelman selvittämiseksi. Tiedonkeruumenetelmänä käytetään muun muassa kyselylomaketta. Kyselylomakkeen laatiminen edellyttää, että tutkittava ilmiö on selvä ja ymmärretty. (Kananen 2010, 74.)

5.2.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisella tutkimuksella selvitetään uusia ilmiöitä. Tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen ”Mistä tässä on kyse?”. Tutkimuksella hahmotetaan ja yritetään ymmärtää ilmiötä. Ilmiö tulee tuntee ensin, ennekuin siitä voidaan tehdä muita tutkimuksia. Kvalitatiivinen tutkimus on tutkimusten lähtökohta, sillä se pyrkii antamaan vastauksen mitä-kysymykseen. (Kananen 2010, 36–37.)

Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet ja teemat, jotka ovat tärkeässä asemassa tutkimuksessa. Tällä tavoin kerätty aineisto on mahdollista muuttaa tilastollisen analyysin edellyttämään muotoon. Teemahaastatteluissa on tärkeää huolehtia, että haastateltavat pysyvät asetetuissa teemoissa. Haastateltavat valitaan joko teemaa tai tutkitavaa asiaa koskevan asiantuntemuksen tai kokemuksen perusteella. Kriteerinä yleensä on, että haastateltavalla tulee olla omakohtainen kokemus tutkittavasta ongelmasta. Tutkimusongelmasta riippuen haastatteluun voidaan valita myös henkilö, joka kuulee ihmisten käsityksiä asiasta. Tällöin omakohtaisia kokemuksia ei ole, mutta yhdessä nämä tiedot luovat, muokkaavat ja ylläpitävät kulttuuria, joka on keskustelun, päätöksenteon ja toiminnan pohja. (Vilkkä 2005, 101–103, 114–115.)

5.2.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen kannalta tärkeintä on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten tekeminen. Analyysivaiheessa selviää, minkälaisia vastauksia tutkimusongelmaan on saatu ja olisiko ongelmat tulleet asettaa toisella tavoin. Analyysissä on tärkeää tarkistaa sisältyykö tietoihin virheitä tai puuttuuko tietoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 216–217.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on usein hyvä kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti, eli litteroida. Tuloksia tulisi tulkita analysoinnin jälkeen tekemällä omia johtopäätöksiä, jotka perustuvat laadittuihin synteeseihin. Synteessillä tarkoitetaan pääseikkojen kokoamista yhteen ja vastausten antamista asetettuihin kysymyksiin. Tutkimuksessa tulisi olla pohdinta, mikä on saatujen tulosten merkitys tutkimusalueella, mutta myös mikä laajempi merkitys tuloksilla voisi olla. (Hirsjärvi ym. 2007, 217, 224–225.)

5.3 Kohderyhmä ja otanta

Tutkimuksessa kohderyhmänä on vuoden 2013 Helsingin Matkamessuilla kävijät ja kolme Matkamessuilla näytteilleasettajana ollutta matkanjärjestäjää. Messuilla kävijöiden otannaksi valittiin 60 kyselylomaketta. Kyselylomakkeista 40 oli suomenkielistä ja 20 englanninkielistä. Molemmat kyselyt saatekirjeineen ovat liitteissä yksi ja kaksi. Muutamissa lomakkeissa kaikkiin kysymyksiin ei saatu vastausta, mutta näitä kysymyksiä analysoidessa asiasta on erikseen mainittu.

Kvantitatiivisen tutkimuksen otanta suoritettiin satunnaisotantana Helsingin Messukeskuksessa Matkamessuilla perjantaina 18. tammikuuta 2013 kello 13.30–14.30. Matkamessut kestävät neljä päivää, joista ensimmäinen päivä torstai on kokonaan varattu ammattilaisille, samoin kuin perjantaiamu yhdeksästä kahteentoista. Kahdentoista jälkeen messut avautuvat yleisölle.

Kyselyn vastaukset keräsi neljä assistenttia, Hanna Karttunen, Maliha Mashruba, Vzay Metuge ja Noora Haimila, jotka ovat Laurea-ammattikorkeakoulun matkailualan opiskelijoita. Assistentit toimivat pareittain. Toinen pari keräsi vastauksia messukeskuksen sisääntuloaulan nau-lakoilla ja toinen pari Matkamessujen sukelluskylässä. Tällä tavoin haluttiin saamaan vastauksia täysin sattumanvaraisilta vierailta sekä niiltä, jotka voivat olla jo jollakin tapaa kiinnostuneita vesiaktiviteeteista.

Matkanjärjestäjille suunnattu haastattelu tehtiin kyselylomakkeiden täytön jälkeen. Haastattelurunko on liitteessä kolme. Haastateltavien matkanjärjestäjien valinta perustui empiiriseen havainnointiin. Kriteerinä oli, että he myyvät ulkomaanmatkoja ja messuständin visuaa-

lisessa ulkoasussa on näkyvillä joko seikkailu- tai sukellusmatkailu. Näillä perustein kolme tutkimukseen valittua matkanjärjestäjää olivat Aurinkomatkat, Aventura ja Scuba Travel Scandinavia.

5.4 Matkanjärjestäjien esittely

Aurinkomatkat perustettiin marraskuussa 1963 ja se on tällä hetkellä Suomen suurin matkanjärjestäjä. Heidän tuote- ja palvelukokonaisuudet koostuvat perinteisistä lomapaketeista, lennoista, hotelleista, lento- ja hotellipaketeista sekä teema- ja aktiivimatkoista. Heidän kauttaan voi myös räätälöidä itselleen sopivan matkan, varata risteilyjä ja ryhmämatkoja. Aurinkomatkat kuuluvat Finnair-konserniin. Henkilöstöä Aurinkomatoilla on 280, joista 110 työskentelee ulkomailla. (Aurinkomatkat 2013.)

Matkatoimisto Aventura on matkanjärjestäjä, joka tuottaa seikkailu-, luonto-, kulttuuri- ja aktiviteettimatkoja. He ovat erikoistuneet kaukomatkoihin ja tuottavat itse kaikki matkansa. Pienryhmämatkojen lisäksi he tarjoavat räätälöityjä omatoimimatkoja niin yksityishenkilöille kuin yrityksille ja yhteisöillekin. Aventura Latina Oy perustettiin vuonna 2000. (Norvio 2013.)

Scuba Travel Scandinavia on ruotsalainen yritys, joka perustettiin noin kahdeksan vuotta sitten. Pääsääntöisesti he järjestävät sukellusmatkoja ympäri maailmaa, mutta sukellusmatkojen lisäksi heidän kauttaan on mahdollista varata myös erilaisia seikkailupaketteja. Tuotteissaan ja palveluissaan he ovat panostaneet laatuun, yksityiskohtaisempaan palveluun ja kohdetietouteen. Scuba Travel Scandinavia tarjoaa retkiä sukellusharrastusta aloitteleville, teknisille sukeltajille, perheille sekä seikkailuja etsiville henkilöille, jotka eivät ole sukeltajia. (Scuba Travel Scandinavia 2013.)

5.5 Kyselylomake

Kyselylomakkeen laadinnassa huomioitiin tutkimuksen avainsanat haimatkailu, matkailijatyyppit ja mielikuvat. Lomakkeen muodostumiseen kului aikaa noin kaksi kuukautta, koska sopivien kysymysten asettelu oli haastavaa. Lomake hioutui useaan eri malliin ennen lopullista versiota. Kysymyksiä lomakkeessa on yhteensä 14, joista viisi kysymystä selvitti taustatietoja, kaksi kysymystä matkailijatyyppistä, viisi kysymystä kiinnostusta haimatkailuun ja kaksi viimeistä kysymystä tutki mielikuvia haista.

Kyselylomake haimatkailusta testattiin kuudella perusjoukkoa edustavalla henkilöllä. Heiltä saadun palautteen myötä vastausvaihtoehtoja tarkennettiin ja kysymyksiä muutettiin. Alkujaan kyselyssä tutkittiin Steven Spielbergin Tappajahai-elokuvan vaikutusta mielikuviin, mutta myöhemmin näistä kysymyksistä luovuttiin. Kyselylomakkeen testauksessa saadussa palau-

teessa Tappajahai-kysymykset koettiin yllättäviksi ja vastausvaihtoehdot jokseenkin hankaliksi. Kysymysten poistamista puolsi opinnäytetyön ohjaustunnilla käyty keskustelu, missä eräs opiskelija kertoi, ettei ole edes nähnyt kyseistä elokuvaa. Toinen opiskelija vuorostaan pohti, ettei Tappajahai-elokuvalla ole oikeastaan merkitystä. Kyselyn testaamisen jälkeen lomake käännettiin englanninkieliseksi, koska tutkimuksessa haluttiin huomioida myös Matkamessujen kansainväliset kävijät.

6 Tutkimuksen tulokset

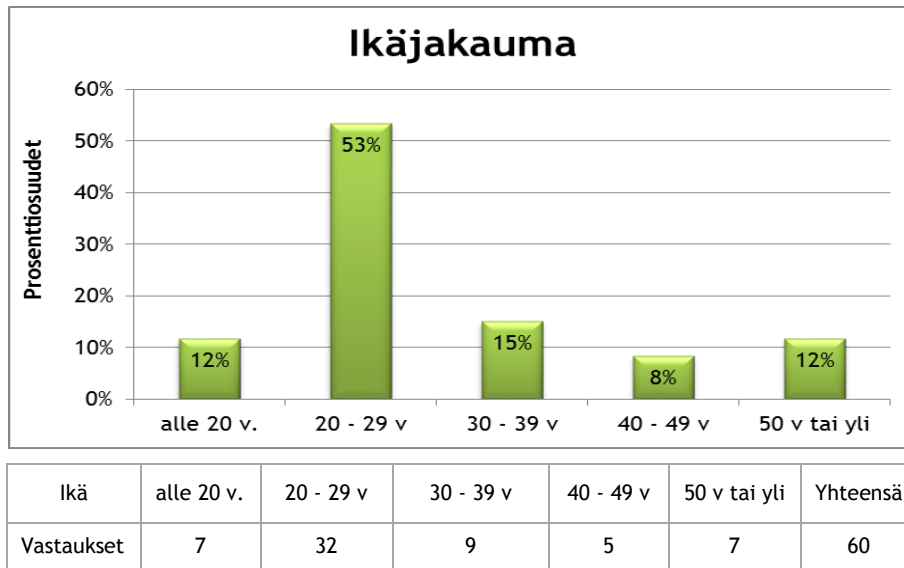
Yleisen tiedon tuottaminen haimatkailusta koettiin tärkeäksi, koska suomenkielisessä kirjallisuudessa aihe on vielä täysin tutkimaton. Mielikuvat haiden vaarallisuudesta vääristyy usein median yksipuolisten uutisointien takia ja tämä aiheuttaa turhaa pelkoa ja epätietoisuutta. Jos tarjolla olisi neutraalimpaa tietoa, ehkä käsitykset haista voisivat muuttua ja haiden tärkeys ekosysteemille korostuisi.

Tutkimustulosten kirjoittaminen auki aloitetaan esittämällä kvantitatiiviseen tutkimukseen vastanneiden taustatiedot. Taustatietojen kartoittamisen jälkeen kerrotaan matkailijoiden edustamista matkailijatyypeistä ja kiinnostuksesta haimatkailua kohtaan. Viimeisenä esitetään vastaajien mielikuvia vaarallisuudesta. Vastauksien analysoinnissa käytetään suurimmaksi osaksi pylväsdiagrammeja, sekä avoimen kysymyksen vastauksia. Avoimen kysymyksen vastaukset ovat kokonaisuudessaan liitteessä neljä. Kvantitatiivisella tutkimuksella saatujen tutkimustulosten jälkeen käydään läpi matkanjärjestäjiltä saadut vastaukset.

6.1 Matkamessuilla kävijät

Tutkimuksen taustatietoina kysyttiin sukupuolta, ikää, matkustusaktiivisuutta sekä tietoa työskenteleekö/opiskeleeko vastaaja matkailualalla ja onko hänellä huollettavia lapsia. Vastausprosentti oli sata kaikissa muissa kysymyksissä, paitsi matkustusaktiivisuutta mittaavassa kysymyksessä, missä kaksi oli jättänyt kysymykseen täysin vastaamatta ja kaksi vastausta ei ollut tilastoitavissa.

Kyselyyn vastasi yhteensä 60 Matkamessuilla käynyttä henkilöä. Vastaajista naisia oli 39 (65 %) ja miehiä 21 (35 %). Kyselylomakkeessa vastaajat ilmoittivat ikänsä avoimeen kysymykseen, mutta tutkimustuloksissa vastaukset ovat ryhmitelty viiteen eri luokkaan (kuvio 3). Aktiivisimmin kyselyyn vastasivat 20–29-vuotiaat nuoret aikuiset. Nuorin vastaajista oli 16-vuotias ja vanhin 71-vuotias. Vastaajien iän keskiarvo on noin 30,43 vuotta. Sukupuolta ja ikää kartoitettavaan kysymykseen molempiin vastasivat kaikki 60 henkilöä.

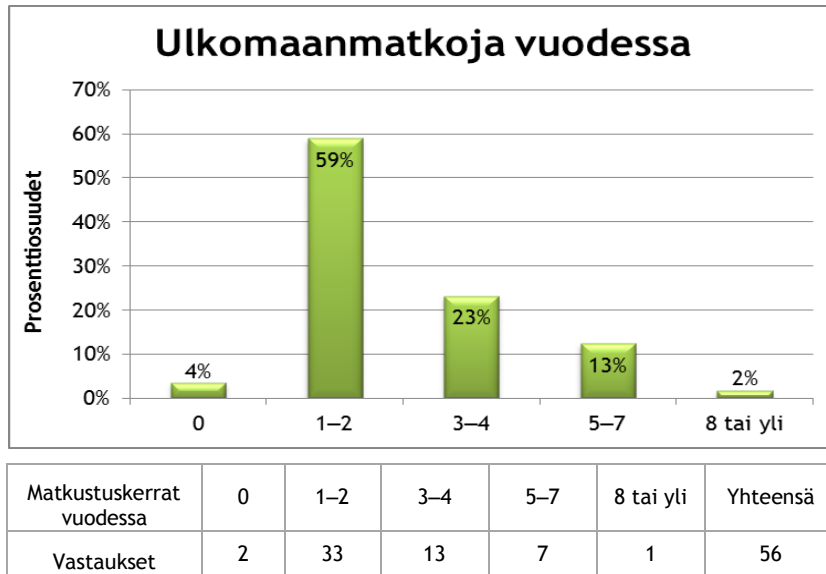

Kuvio 3: Vastaajien ikäjakauma (n=60).

Kyselyyn vastanneista 10 (17 %) ilmoitti olevansa alaikäisen lapsen huoltaja. Loput 50 vastaajaa (83 %) ilmoitti, ettei hänellä ole alaikäisiä lapsia huollettavana. Vastausprosentti huollettavia lapsia koskevaan kysymykseen oli sata prosenttia.

Kysymys työskentelystä tai opiskelusta matkailualalla laitettiin kysymyslomakkeen viimeiseksi, jottei kysymys johdattele vastaajia. Kysymyksestä saadut vastaukset käsitellään kuitenkin osana taustatietoja. Vastaajista 37 (62 %) ilmoitti joko työskentelevänsä tai opiskelevansa matkailualalla. 23 vastaajaa (38 %) ilmoitti, ettei ole työnsä tai opiskelunsa puolesta matkailun kanssa tekemisissä. Kysymykseen työskentelystä tai opiskelusta matkailualalla vastasivat kaikki kyselyn täyttäneet 60 henkilöä.

Kyselylomakkeessa vastaus matkustusaktiivisuudesta jätettiin avoimeksi, mutta tuloksien kirjaamista varten tehtiin viisi luokitusta (kuvio 4). Kaksi vastaajaa oli jättänyt kysymykseen täysin vastaamatta ja kaksi vastausta ei ollut luokiteltavissa. Luokittelematta jäivät vastaukset 0,5 ja 0–1 kertaa vuodessa. Vastausprosentti tässä kysymyksessä oli 93 %.

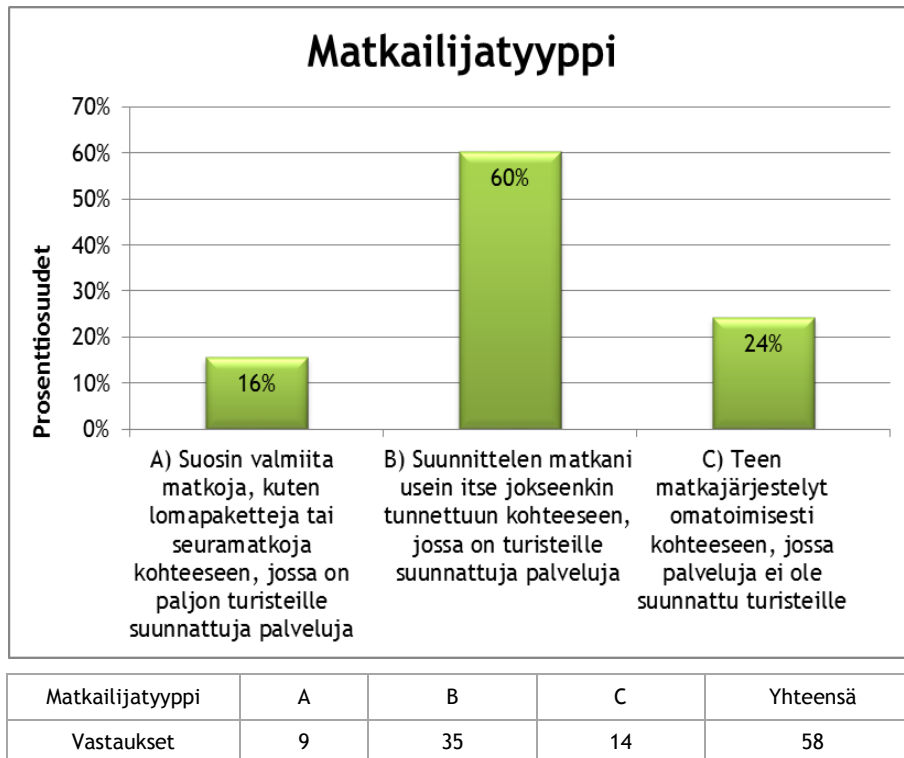
Kuvio 4: Vastaajien tekemät ulkomaanmatkat vuodessa (n=56).

Matkustusaktiivisuuden osalta kyselyyn vastanneista henkilöistä suurin osa (59 %) ilmoitti matkustavansa vuoden aikana 1–2 kertaa ulkomaille (kuvio 4). 3–4 kertaa vuodessa ulkomaille matkustaa 13 henkilöä (23 %), 5–7 kertaa vuodessa seitsemän henkilöä (13 %). Kahdeksan kertaa tai enemmän ulkomaille matkustaa vain yksi henkilö (2 %) ja kotimaan sisällä pysyviä matkustajia edusti kaksi vastaajaa (4 %).

6.1.1 Matkailijatyypit

Kyselylomakkeessa kaksi kysymystä pyrki selvittämään mitä matkailijatyyppejä vastaajat edustavat. Toisessa kysymyksessä kysyttiin miten vastaajat järjestävät ulkomaanmatkansa ja toinen kysymyksistä käsitteli jo itse tutkimuksen kantavaa teemaa haimatkailua. Matkailijatyypien kuvaileminen on käyty läpi jo luvussa neljä, joten tutkimustuloksissa niitä ei enää kerrata.

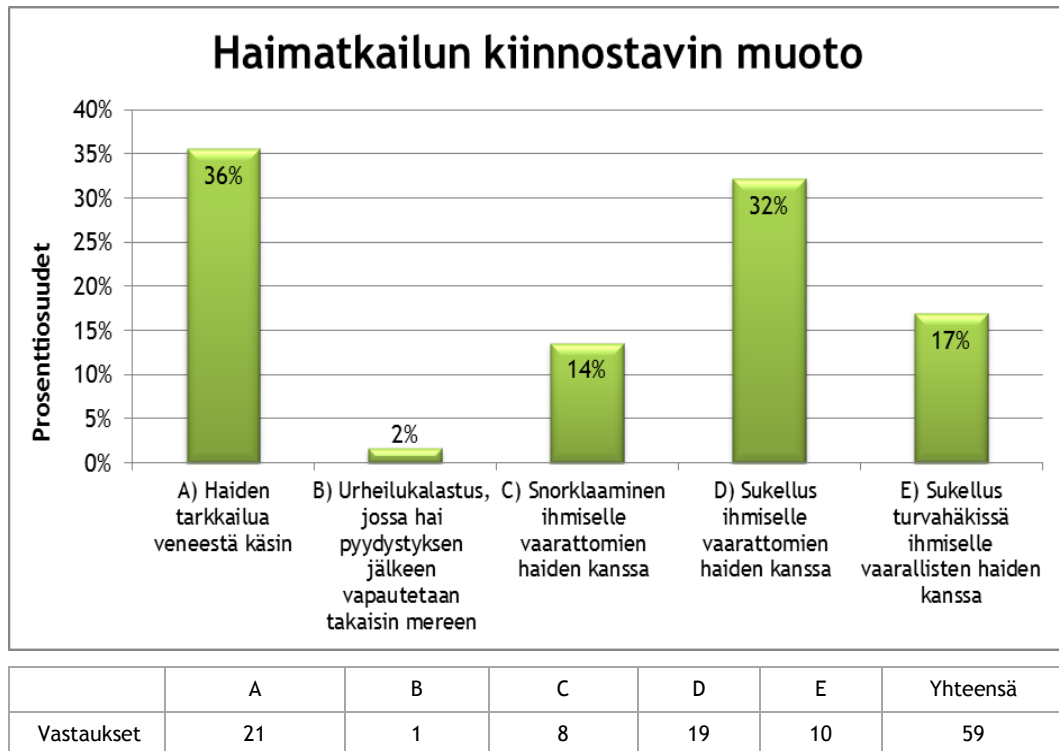
Vastaajien matkailijatyyppejä selvittäessä vastaukset jaettiin kolmeen pääkohtaan, jotka edustavat psykosentrikkoja, midsentrikkoja ja allosentrikkoja. Psykosentrikoiksi luokiteltiin A-vastauksen antaneet yhdeksän (16 %) henkilöä, joita oli vastaajissa vähiten. Vaihtoehdon A valinnut ilmoitti suosivansa valmiita loma- tai seuramatkoja kohteeseen, jossa on paljon turisteille suunnattuja palveluja (kuvio 5).

Kuvio 5: Vastaajien matkailijatyypit (n=58).

Suurin osa kyselyyn vastanneista, 35 henkilöä (60 %), edusti midsentrikkoja vastaamalla B eli suunnittelevansa matkansa usein omatoimisesti kohteeseen, joka on jokseenkin tunnettu ja tarjoaa turistipalveluja. 14 henkilöä (24 %) ilmoitti hoitavansa matkajärjestelyt omatoimisesti kohteisiin, joissa turisteille suunnattuja palveluja ei ole tarjolla. Tämän vuoksi heidät luokiteltiin allosentrikoiksi. Kysymykseen matkustusmieltymyksistä kaksi henkilöä jätti vastaamatta, joten vastausprosentti tästä kysymyksestä oli 97 %.

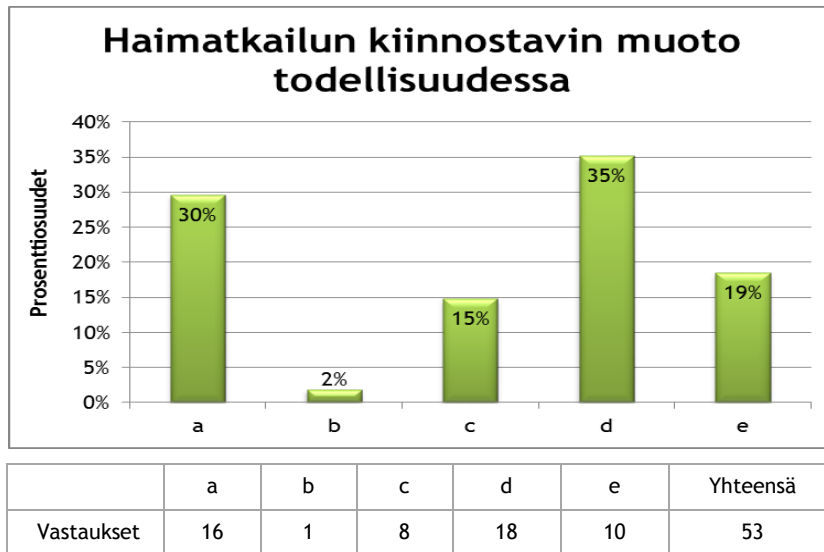
Haimatkailun kiinnostavimmaksi muodoksi nousi haiden katselu veneestä käsin ja toiseksi kiinnostavimmaksi sukeltaminen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa. Tulosta laskee kuitenkin se, ettei vastauksissa ollut vaihtoehtoa ettei mikään haimatka kiinnostaisi. Pakon edessä vastaajat lähtisivät mieluiten katselemaan haita veneestä käsin (kuvio 6).

Kuvio 6: Haimatkailun kiinnostavin muoto (n=59).

Huomionarvoista on kuitenkin, että myöhemmin kysyttäessä (kysymys 11) halua lähteä haimatkalle 12 % (seitsemän henkilöä) ilmoitti haluttomuutensa lähteä haimatkalle. Näistä seitsemästä vastauksesta viisi henkilöä oli valinnut haiden katselun veneestä mieluisimmaksi muodoksi. Kaksi muuta, jotka eivät halunneet lähteä haimatkalle olivat henkilö, joka ei ollut vastannut haimatkailun kiinnostavimmaksi muodoksi mitään ja toinen oli ilmoittanut kiinnostavimmaksi muodoksi sukeltamisen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa.

Tämän tiedon huomioon ottaen todellisuutta paremmin kuvaavana voidaan pitää kuviossa seitsemän esitettyjä tuloksia, jossa A-vastauksen antaneista on vähennetty ne viisi henkilöä, jotka vastasivat kielteisesti haimatkalle lähtemiseen. Lisäksi D-vastauksesta vähennettiin yksi henkilö, joka ilmoitti kiinnostavimmaksi muodoksi sukeltamisen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa, mutta ei kuitenkaan tällaiselle matkalle haluaisi lähteä.

Kuvio 7: Haimatkailun kiinnostavin muoto (n=53) niiden keskuudessa, jotka halusivat lähteä haimatkalle. Vastausvaihtoehdot on kirjoitettu auki kuviossa kuusi.

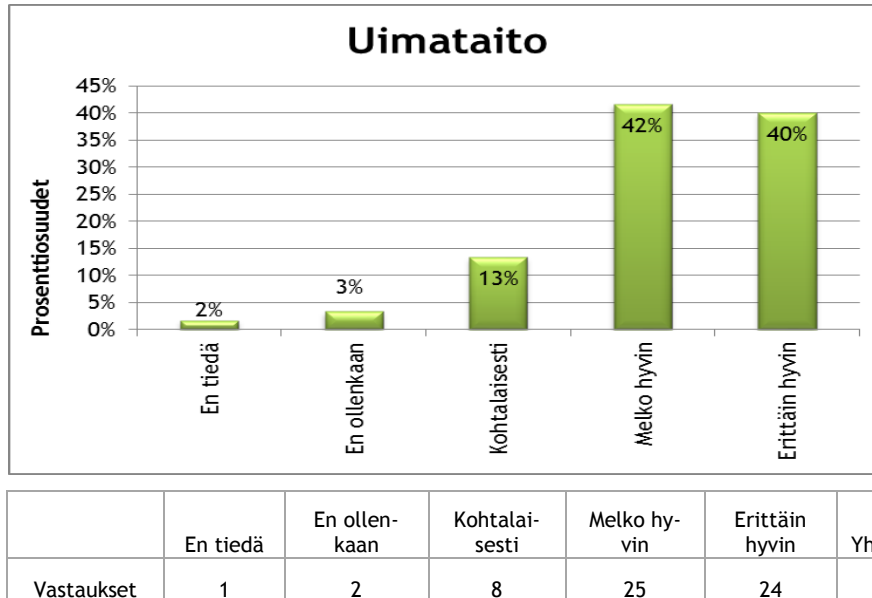
Todellisuudessa haimatkasta kiinnostuneiden 53 henkilön (88 %) kesken suosituimmaksi haimatkailun muodoksi nousi sukeltaminen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa (18 vastausta, 34 %). Toiseksi suosituin muoto oli haiden katselu veneestä käsin (16 vastausta, 30 %) ja kolmanneksi suosituin turvahäkissä sukeltaminen ihmiselle vaarallisten haiden kanssa (10 vastausta, 19 %). Snorklaamisesta ihmiselle vaarattomien haiden kanssa oli kiinnostunut kahdeksan vastaajaa (15 %) ja urheilukalastuksesta vain yksi henkilö (2 %).

Haimatkailun kiinnostavimman muodon perusteella allosentrikoiksi voitaisiin määritellä hakisukelluksista kiinnostuneet vastaajat sekä ne, jotka ilmoittivat olevansa kiinnostuneita laitesukeltamisesta ihmiselle vaarattomien haiden kanssa. Psykosentrikkoa lähinnä kuvaava on kiinnostus katsella haita veneestä käsin. Kaikkiaan haimatkailu on melko seikkailuhenkistä ja ainoastaan haiden katselu on passiivista toimintaa. Tämän vuoksi vastauksia on vaikea tyhjentävästi kategorioida edustamaan kutakin matkailijatyyppiä.

6.1.2 Haimatkailun kiinnostavuus

Tässä osiossa esitetään tulokset kysymyksiin, joilla oletetaan olevan vaikutusta kiinnostukseen haimatkailua kohtaan. Ensimmäisenä selvitetään vastaajien uimataito, jolla voi olla suuri merkitys kokeeko vastaaja vedessä olemisen mielekkääksi. Tämän jälkeen kerrotaan, kuinka kiinnostavaksi vastaajat kokevat vedenalaisen maailman ja onko heillä harrastuneisuutta snorklaamisen ja / tai sukeltamisen parissa. Viimeisenä esitetään tulokset, onko vastaajilla jo aiempaa kokemusta haimatkoista ja halusivatko he tällaiselle matkalle lähteä.

Yli 80 % (49 vastaajaa) ilmoitti uimataitonsa olevan melko hyvä tai erittäin hyvä (kuvio 8). Kahdeksan vastaajista (13 %) ilmoitti uimataitonsa olevan kohtalainen, kun vain kaksi vastaajaa (3 %) ei osannut uida ollenkaan. Yksi vastaaja (2 %) ilmoitti, ettei tiedä osaako uida.

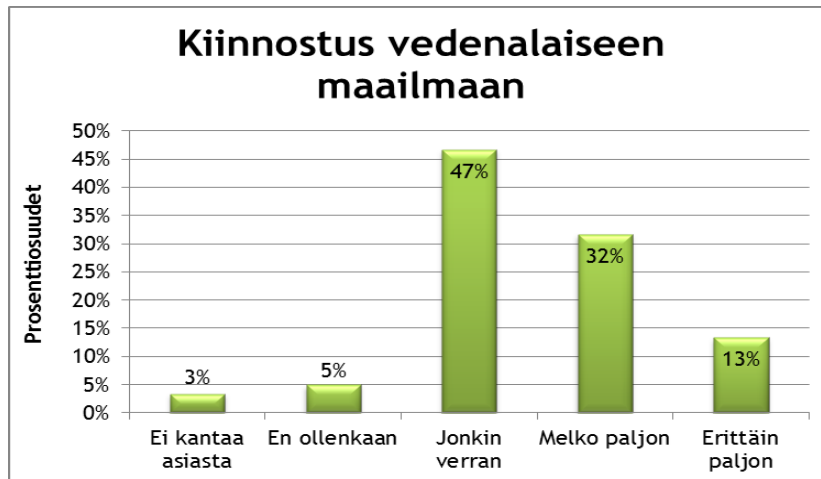

Kuvio 8: Vastaajien uimataito (n=60).

Verrattaessa uimataitoa ja halua lähteä haimatkalle huomattiin, että 31:stä myönteisesti haimatkoihin suhtautuvista henkilöistä 87 % ilmoitti osaavansa uida erittäin hyvin tai melko hyvin. Lisäksi kyselyyn vastanneista kahdesta uimataidottomasta toinen ilmoitti olevansa halukas lähtemään haimatkalle ja toinen ei ottanut kantaa asiaan. Seitsemästä henkilöstä, jotka eivät halunneet lähteä haimatkalle, osasi 71 % uida erittäin hyvin tai melko hyvin.

Henkilöihin, jotka eivät ottaneet kantaa haluun lähteä haimatkalle (22 vastaajaa), lukeutui toisen uimataidottoman lisäksi myös henkilö, joka ei tiennyt osaako uida. Tässä joukossa erittäin hyviä tai melko hyviä uimareita oli 77 %. Kohtalaisen uimataidon omaavien keskuudessa kolme vastaajaa (37,5 %) haluaisi lähteä haimatkalle, kaksi (25 %) ei haluaisi lähteä ja loput kolme (37,5 %) eivät ottaneet kantaa asiaan.

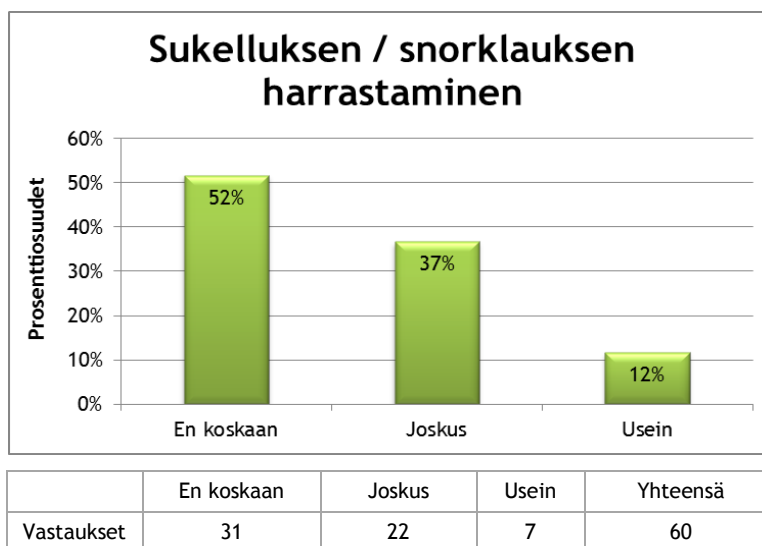
Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien kiinnostusta vedenalaisen maailmaan (kuvio 9). Enemmistö vastaajista (28 henkilöä, 47 %) ilmoitti olevansa jonkin verran kiinnostunut vedenalaisesta maailmasta ja toiseksi eniten vastaajat (19 henkilöä, 32 %) ilmoittivat olevansa melko paljon kiinnostuneita. Erittäin paljon vedenalaisesta maailmasta oli kiinnostunut kahdeksan vastaajaa (13 %). Kolme vastaajaa (5 %) ilmoitti, ettei ole kiinnostunut vedenalaisesta maailmasta ollenkaan ja kaksi henkilöä (3 %) vastaajista ei ottanut ollenkaan kantaa asiaan. Vastaukset tähän kysymykseen saatiin kaikilta 60 henkilöltä.

	Ei kantaa asiasta	En ollenkaan	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon	Yhteensä
Vastaukset	2	3	28	19	8	60

Kuvio 9: Vastaajien kiinnostus vedenalaisen maailmaan (n=60).

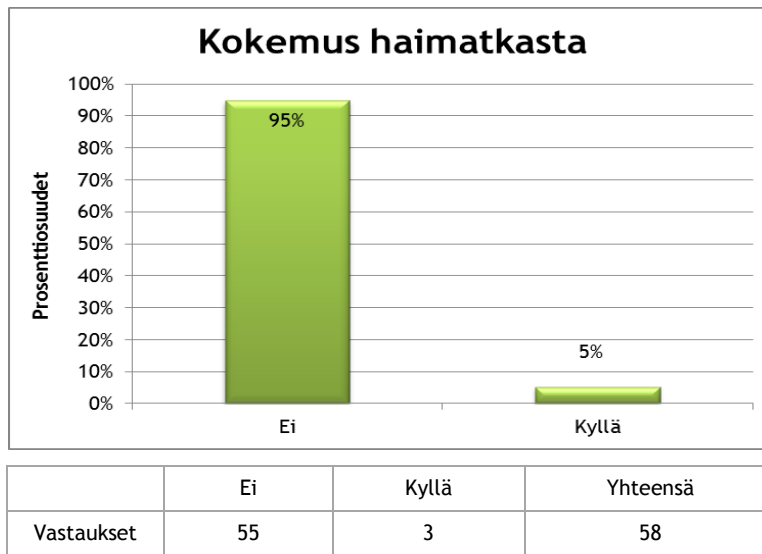
Yli puolet vastaajista (52 %, 31 henkilöä) ilmoitti, ettei harrasta sukeltamista tai snorklaamista ulkomaanmatkoilla (kuvio 10). Vajaa neljäkymmentä prosenttia (37 %, 22 henkilöä) ilmoitti harrastavansa sukeltamista tai snorklausta joskus, kun taas 12 % ilmoitti harrastavansa usein. Vastausprosentti tähän kysymykseen oli sata.

	En koskaan	Joskus	Usein	Yhteensä
Vastaukset	31	22	7	60

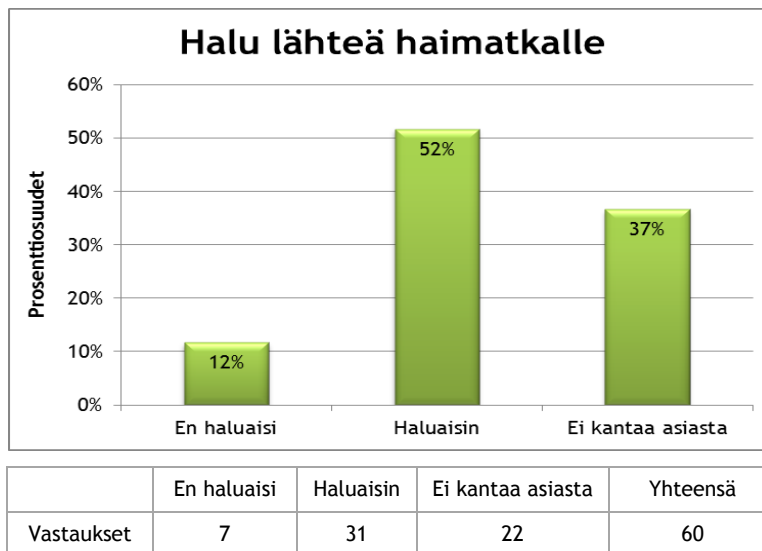
Kuvio 10: Vastaajien sukelluksen tai snorklauksen harrastus ulkomaanmatkoilla (n=60).

Kokemuksia haimatkoista oli vain kolmella vastaajalla, jotka edustivat viittä prosenttia vastaajista (kuvio 11). Vastattaessa kysymykseen myöntävästi vastaajaa pyydettiin tarkentamaan minkälaisesta haimatkasta hänellä on kokemusta, mutta kolmesta vastaajasta vain kaksi tarkensi vastaustaan. Toinen vastaajista ilmoitti ”sukeltaessa tullut vastaan haita useasti” ja toinen vastasi ”häkkihai”. Tähän kysymykseen vastasi yhteensä 58 henkilöä (97 %).

Kuvio 11: Vastaajien kokemukset haimatkasta (n=58).

Suurimmalla osalla (95 %, 55 henkilöä) vastaajista ei ollut aiempaa kokemusta haimatkasta, mutta myönteisesti haimatkalle lähtemiseen suhtautui 31 henkilöä (52 %) (kuvio 12). Kielteisesti haimatkoihin suhtautui seitsemän vastaajaa (12 %) ja loput 22 henkilöä (37 %) eivät ottaneet kantaa asiaan. Vastausprosentti kysymykseen halusta lähteä haimatkalle oli sata.

Kuvio 12: Vastaajien halu lähteä haimatkalle (n=60).

Kyselylomakkeen avoimeen kysymykseen jätetyissä vastauksissa vastaajat kuvailivat haimatkailua sanoilla “Eksoottista, jännittävää”, “Interesting”, “Erittäin mielenkiintoinen matkailuala. Voisin osallistua haimatkalle”, “Sounds quite attractive, would definitely go for it!”, “Gotta try sometime. Good as long as the sharks are not disturbed”, “I think it’s a very interesting thing =)” ja “Very new to me. Would like to know more”.

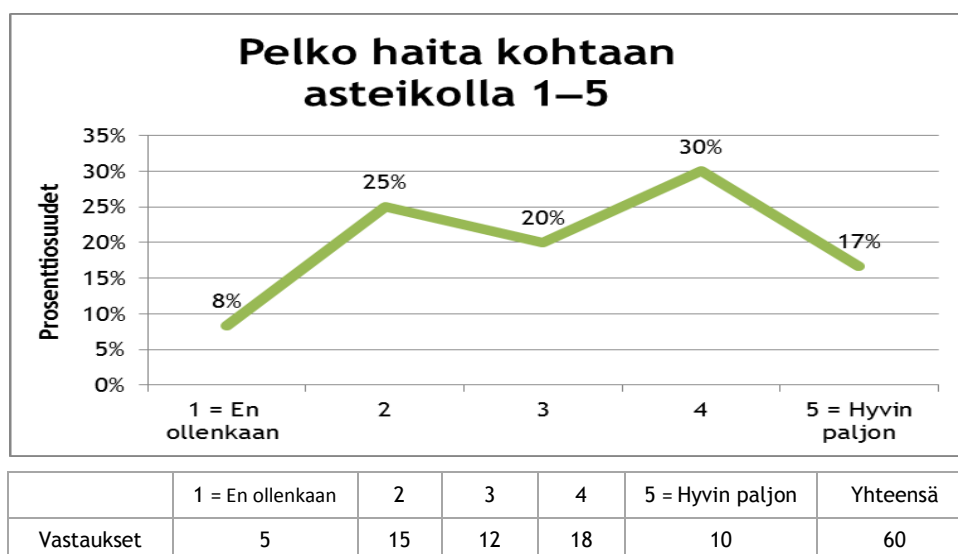
Vastaajat kuvailivat, että ”Haimatkailu on matkailijoille turvallista ja poistaa ennakkoluuloja haiden vaarallisuudesta”. Haimatkailun kohderyhmää kuvattiin kommentilla ”Matkailu on suunnattu nuorille, elämysmatkailijoille”. Osa vastaajista ilmoitti, ettei heillä ole aiempaa tietoa haimatkoista jättämällä kommentteja, kuten ”Ei paljoa tietoa”, ”En ole kuullut ennen hai matkailusta ollenkaan”, ”Ei juuri mitään, muuta kuin luonto-ohjelmista”, ”Don’t have any special opinion”, ”NO IDEA” ja ”Lähinnä kiinnostunut kaupungeista ja golfista”.

Jätetyissä vastauksissa myös eläintensuojelulliset asiat nousivat esiin. Näissä kommentteissa kirjoitettiin, että ” Matkailu tulisi tehdä niin ettei haita häiritä. Haita ei saa kalastaa”, ”Don’t hunt sharks”, ”As long as the sharks remain unharmed, it’s cool” ja ”Jos ovat haille sellaisia että niitä ei vahingoiteta voisin kokeilla”.

6.1.3 Mielikuvat haista

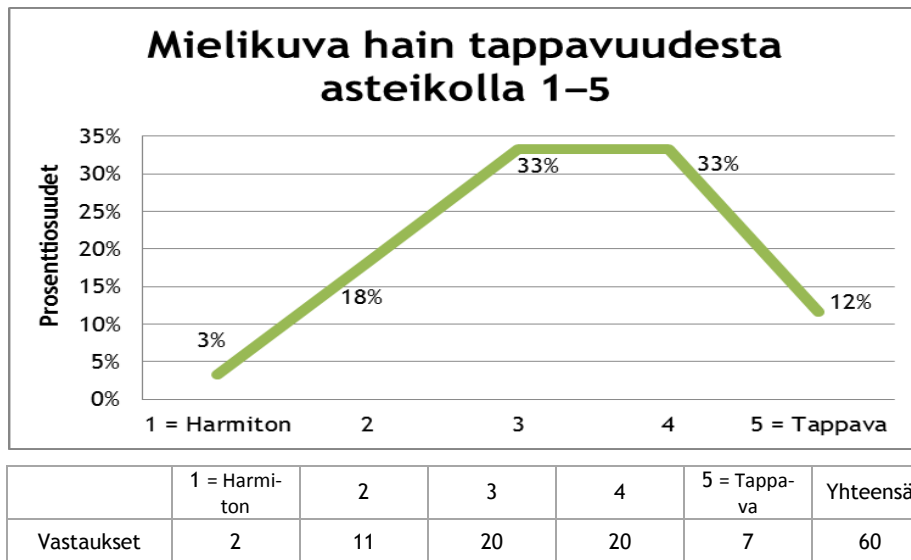
Kyselylomakkeessa on kaksi kysymystä, joilla haluttiin tutkia vastaajien mielikuvia haista. Ensimmäisessä mielikuvia selvittävässä kysymyksessä pyydettiin vastaajaa ilmoittamaan asteikolla 1–5 kuinka paljon vastaaja pelkää haita. Toisessa kysymyksessä vuorostaan vastaajaa pyydettiin ilmoittamaan asteikolla 1–5, kuinka tappavaksi vastaaja mieltää hait.

Pelkoa haita kohtaan mitattiin asteikolla 1–5 (kuvio 13). Arvosana yksi luokitellaan, ettei vastaaja pelkää haita ollenkaan ja arvosana viisi luokitellaan, että vastaaja pelkää haita hyvin paljon. Vastaajista viisi (8 %) ilmoitti, ettei pelkää haita ollenkaan, kun hyvin paljon paljon haita pelkäsi kymmenen vastaajaa (17 %). Arvosanan kaksi antoi 15 vastaajaa (25 %), arvosanan kolme 12 vastaajaa (20 %) ja arvosanan neljä antoi 18 vastaajaa (30 %).

Kuvio 13: Vastaukset kuinka paljon vastaajat pelkäävät haita (n=60).

Vastaajien jättämissä kommenteissa haimatkoja kuvailtiin kommenteilla ”Aika pelottavaa”, ”They can bite” ja ”Jaws on aika hyvin markkinoinut haita. Eli pelottavia =)”. Pelko haita kohtaan selittyy pitkälti sillä, miten tappavana vastaajat pitivät haita (kuvio 14). Asteikolla 1–5 arvosana yksi tarkoittaa, että hait mielletään harmittomaksi ja arvosana viisi tarkoittaa, että hai ajatellaan tappavaksi. Harmittomana haita piti vain kaksi henkilöä (3 %), kun seitsemän vastaajaa (12 %) luokitteli hait tappavaksi.

Kuvio 14: Vastaukset kuinka tappavaksi hait mielletään (n=60).

Mitta-asteikon arvon kaksi antoi 11 vastaajaa (18 %) ja arvon kolme antoi 20 vastaajaa (33 %). Vastaajista 33 % (20 vastaajaa) antoi mitta-asteikon arvon neljä. Vastaukset tässä kysymyksessä painottuvat mitta-asteikon oikealle puolelle, mikä tarkoittaa, että hait mielletään enemmän ihmiselle vaaralliseksi kuin harmittomaksi.

Vastaajien mielikuvia haista kuvailtiin kommenteilla, joissa kirjoitettiin, että ”I think some sharks are really dangerous depending of the actions of decision makers in marine area. But they should also be protected. Intelligent tourism”, ”Ihmisten käsitys haiden vaarallisuudesta on epärealistinen!” ja ”Hait ovat melko vaarattomia. Kuulostaa mielenkiintoiselta matkailulta”.

6.2 Matkanjärjestäjät

Ilmiönä haimatkailu on tunnettu paremmin ulkomailla ja sen vuoksi haimatkailun ymmärtäminen matkanjärjestäjien näkökulmasta koettiin tarpeelliseksi. Keskeisiksi teemoiksi nostettiin asiakkaiden kiinnostuksen arviointi, kiinnostukseen vaikuttavat syyt ja tulevaisuuden kysynnän arviointi. Tutkimukseen haastatelluista matkanjärjestäjien edustajista vain yhdellä oli oma-

kohtaisia kokemuksia haimatkoista, mutta heidän kaikkien voidaan olettaa kuulevan ihmisten käsityksiä aiheeseen liittyen.

Tutkimukseen haastateltiin Aurinkomatkojen, Aventuran ja Scuba Travel Scandinavian edustajia. Aurinkomatkoilta haastateltiin Mari Peräjokea, Aventuralta Jari Jäppistä ja Scuba Travel Scandinavialta Jamie Parkeria. Matkanjärjestäjien vastauksista ensimmäisenä selvitetään onko yrityksellä tarjolla haimatkoja, arvioidaan asiakkaiden kiinnostusta haiaktiviteetteihin ja pohditaan potentiaalisia asiakasryhmiä. Tämän jälkeen arvioidaan median vaikutusta mielikuviin ja kerrotaan, onko haastatelluilla omia kokemuksia haimatkoista.

6.2.1 Haimatkojen tarjonta ja asiakasryhmien arviointi

Kolmesta haastatellusta matkanjärjestäjästä haimatkoja on tällä hetkellä tarjolla vain Scuba Travel Scandinaviassa. He tekevät haimatkoja muun muassa Etelä-Afrikkaan, Mosambikiin, Tansaniaan ja Madagaskarille. Tansaniassa on valashaiden katseluretkiä. Haimatkoilla snorklaataan ja sukellaan sekä laitteilla että ilman laitteita. Sukelluksiin käytetään myös tarvittaessa hääkkiä. Scuba Travel Scandinavian asiakaskunta vaihtelee 20-vuotiaista nuorista ammattilaisista huomattavasti iäkkäämpiin asiakkaisiin. Heidän edustajansa Parker kertoo, että vanhin haimatkalle osallistunut on ollut 67-vuotias nainen. Parhaana kohderyhmänä hän pitää 30–40 vuotiaista nuoria ammattilaisia. Hänen mukaansa haimatkoille osallistuvista henkilöistä arviolta 60 % on miehiä ja 40 % naisia.

Scuba Travel Scandinavian edustaja arvioi, että ihmiset ovat yleisesti kiinnostuneita haista. Perhetaustalla hän ei usko olevan merkitystä, koska esimerkiksi heidän kauttaan lähdettäessä haimatkalle asiakas voi olla varma, että turvallisuusasiat ovat otettu huomioon. On turvallista kokeilla tällaisia aktiviteetteja eurooppalaisten yritysten kanssa, jotka ovat ammattitaitoisia ja joiden täytyy ottaa täysi vastuu turvallisuusasioista. Tulevaisuudessa Parker uskoo haimatkoille olevan entistä enemmän kysyntää, koska haimatkailu kasvaa vuosi vuodelta. Kiinnostuksen lisääntymisen hän arvioi johtuvan palvelujen saavutettavuudesta. Haimatkailu on valtava toimiala ja nykyään haimatkoja tarjotaan myös matkailijoille, jotka eivät ole sukeltajia.

Seikkailumatkoihin erikoistuneella Aventuralla ei suoranaisesti ole haimatkoja, mutta heidän tarjonnassa on sukellusmatkoja kaukokohteisiin. Näillä sukelluksilla voi olla mahdollista kohdata myös haita. Aventuralla asiakas voi räätälöidä oman matkansa ja heidän edustajansa kertoo aiemmin räätälöineensä haimatkan Yhdysvaltoihin. Aventuran edustaja Jari Jäppinen arvioi, että haimatkailun kiinnostavuuteen vaikuttaa paljon samat asiat, jotka vaikuttavat kaikkien muuhunkin kiinnostukseen heräämiseen. Hän pohti, että tietoisuuden lisääntyminen esimerkiksi luontodokumenttien ja ystäväpiirin sukellusharrastuksen kautta vaikuttaa siihen, että ihmiset kiinnostuvat enemmän sukeltamisesta ja tätä kautta mahdollisesti myös haimat-

kailusta. Jäppinen uskoo seikkailu- ja sukellusmatkailun kasvulla olevan vaikutusta haimatkailun kysyntään. Hän arvioi, että seikkailuhengellä ja mentaliteetilla on enemmän merkitystä yksilön kiinnostukseen haimatkoja kohtaan, kuin perhetaustalla, iällä tai sukupuolella.

Suomen suurimmalla matkanjärjestäjällä Aurinkomatkoilla ei ole tarjonnassa haimatkoja. Heidän edustajansa Mari Peräjoki kertoo asiakaskunnan koostuvan lähinnä perheistä ja iäkäämmistä henkilöistä, joiden keskuudessa kysyntää haimatkoille ei ole ollut. Hän pohti, että haimatkat ovat extreme-tyyppisempää matkailua, joille heidän asiakkaansa eivät ole kohderyhmä. Hän uskoo, että haimatkojen vähäiseen kysyntään vaikuttaa se, ettei haimatkoista ole paljoa tietoisuutta. Lisäksi Peräjoki kertoi, etteivät Aurinkomatkojen kohteiden palveluntarjoajat ole tarjonneet heille haihin liittyviä aktiviteetteja. Haimatkat Peräjoki arvioi mahdollisesti yhdessä koettaviksi asioiksi ja näin ollen kohderyhmänä olisi joko 30–40-vuotiaat sinkut tai pariskunnat. Hän arvioi, että perhetaustalla voi olla merkitystä haimatkojen kysyntään, toisin kuin sukupuolella. Hän pitää mahdollisena, että tulevaisuudessa haimatkoja voitaisiin lisätä Aurinkomatkojenkin tarjontaan, riippuen kuitenkin tällaisen lisäpalvelun potentiaalista.

6.2.2 Arvio median vaikutuksesta mielikuviin

Median vaikutusta arvioitaessa Aurinkomatkojen Peräjoki uskoo, että media vaikuttaa aika vahvasti mielikuviin. Hänelle itselleen tulee mieleen kauhuelokuvat, kuten Tappajahai. Haihin liittyvän pelon hän arvioi olevan osittain aiheellinenkin, koska uutisoinneissa kerrotaan erilaisista onnettomuuksista haihin liittyen. Omaa kokemusta haimatkasta Peräjoella ei ole, eikä hän suuremmin ole kiinnostunutkaan tämän tyyppisistä aktiviteeteista.

Aventuran Jäppinen uskoo medially olevan aika paljon vaikutusta haiden herättämiin mielikuviin. Hän huomauttaa uutisointien olevan usein negatiivisia haiden kohdalla. Hän kuitenkin uskoo, että esimerkiksi luontodokumentit ovat luonteeltaan positiivisempia. Pelottelua Jäppinen pitää medialle tyypillisenä tapana uutisoida ja vertaa, että haiuutisoinneissa on usein sama kuin lehdessä kirjoitettaisiin ”huomenna on myrsky, salama saattaa iskeä sinuun”. Omaa kokemusta haimatkoista Jäppisellä ei ole, mutta hän on vastikään aloittanut sukellusharrastuksen. Sukellusharrastuksen vuoksi hän pitää mahdollisena, että joskus kohtaa myös haita.

Scuba Travel Scandinavian edustaja nostaa esille vuonna 1975 ilmestyneen Tappajahai-elokuvan, jolla oli hyvin negatiivinen vaikutus useiden vuosien ajan. Hän kertoo noin parin vuoden takaisen tarinan, jossa englantilainen kirjapitäjä ei huomionnut rannalla olevia haivaroituksia Fish Hoekissa, Kapkaupungissa ja meni veteen paikallisten estelystä huolimatta. Kirjanpitäjä päätyi hain hyökkäyksen kohteeksi ja myöhemmin hän kuoli saamiinsa vammoihin. Lehdistön uutisoinnit tästä haionnettomuudesta olivat maailmanlaajuisesti massiivisia. Tämän myötä

Parker huomasi, että ihmiset pitävät enemmän ja enemmän melua suojelutavoitteiden kanssa.

Hänen mielestään median luomien mielikuvien perusteella on luonnollista pelätä haita, mutta tämä mielikuva johtaa usein harhaan. Parker huomauttaa, että jopa hyvin luotettavina pidetyt instituutiot, kuten National Geographic ja BBC, antavat vääränlaisen kuvan haiden vaarallisuudesta ja käyttävät negatiivisia mielikuvia hyväkseen. Esimerkiksi jos ohjelmassa henkilö menee veteen tiikerihain kanssa, katsojaa huomautetaan, että ”jos joku muu yrittää tehdä saman, hai puraisee sinut kahtia välittömästi”. Tämä on kuitenkin väärää informaatiota, koska esimerkiksi Scuba Travel Scandinavian matkoilla joka vuosi satoja asiakkaita on tekemisissä haiden kanssa.

Parkerille on kertynyt hyvin paljon kokemuksia haimatkoista. Kokemusta hän kuvailee erittäin positiiviseksi. Scuba Travel Scandinavian matkoilla he sukeltavat usein myös ilman häkkiä, mutta myös häkkisukelluksia hän pitää myönteisinä. Hänen mielestään on harmillista, että häkkejä joudutaan käyttämään, koska usein häkki herättää enemmän pelkoa kuin tietämystä. Parker on kiitollinen saadessaan työskennellä tällä alalla ja mainitsee haiden suojelun olevan liiketoimintaa, koska haimatkailun myötä hait ovat arvokkaampia elävinä kuin kuolleina.

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoitus oli vastata tutkimuskysymykseen, ovatko matkamessuilla kävijät kiinnostuneita haimatkailusta. Pääkysymyksen lisäksi tutkimuksella haluttiin selvittää, mitä matkailijatyyppejä vastaajat edustavat Plogin tekemän teorian mukaan sekä tutkia haiden herättämiä mielikuvia. Aineistona on sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen aineisto.

Tämän tutkimuksen perusteella haimatkalun kiinnostavin muoto on sukeltaminen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa sekä haiden tarkkailu veneestä käsin. Vähiten kiinnostusta herätti urheilukalastus, jossa hai pyydystämisen jälkeen vapautetaan takaisin mereen. Avoimeen kysymykseen jätetyissä kommentteissa nousi vahvasti esille, että järjestettäessä haimatkoja tulee huomioida, ettei toiminnalla vahingoiteta haita. Ilmiön takana on mahdollisesti tietoisuuden lisääntyminen vastuullisesta matkailusta ja halu kunnioittaa eläinten oikeuksia. Tässä tutkimuksessa tietoisuuteen vastuullisesta matkailusta voidaan olettaa vaikuttavan sen, että vastaajista yli puolet joko opiskelee tai työskentelee matkailualalla. Tämä korostuu pitkälti siitä syystä, että tutkimus suoritettiin Matkamessuilla, jossa matkailun parissa viihtyvät ihmiset kokoontuvat.

Tässä tutkimuksessa uimataidolla ei ollut suurta merkitystä, kokeeko vastaaja halua lähteä haimatkalle, koska suurin osa arvioi oman uimataitonsa olevan melko hyvä tai erittäin hyvä.

Vastaajista suurin osa oli kiinnostunut vedenalaisesta maailmasta keskimääräistä enemmän. Kiinnostuksesta huolimatta yli puolet ilmoitti, ettei harrasta snorklaamista eikä sukeltamista ulkomaanmatkoillaan. Tuloksista voidaan päätellä, että haimatkoille potentiaalinen asiakas-kunta ei välttämättä ole vielä hakeutunut vesiaktiiviteettien pariin. Suurimmalla osalla ei ollut aiempaa kokemusta haimatkasta, mutta noin puolet vastaajista suhtautui haimatkalle lähtemiseen positiivisesti. Usea vastaaja ei ottanut kantaa haluaisiko lähteä haimatkalle, mihin voi vaikuttaa vastaajan vähäinen tietoisuus haimatkoista. Avoimeen kysymykseen jätetyistä vastauksista on huomattavissa, että haimatkailu on monelle vielä melko tuntematon.

Tässä tutkimuksessa yli puolet vastaajista oli nuoria aikuisia iältään 20–29-vuotiaita. Vastaajista vain joka kuudennella oli huollettavia lapsia, mihin voi vaikuttaa vastaajien ikäjakauma. Suurin osa heistä ilmoittaa matkustavansa ulkomaille keskimäärin yhdestä kahteen kertaan vuodessa. Matkanjärjestäjiltä saatujen vastausten perusteella haimatkoille potentiaalisimpana kohderyhmänä voidaan pitää noin 30–40-vuotiaita nuoria ammattilaisia. Matkanjärjestäjät arvioivat, ettei iällä, perhetaustalla tai sukupuolella ole merkittävimpiä tekijöitä, vaan tärkeintä on yksilön mentaliteetti ja kiinnostuksen kohteet. Haimatkailun kysynnän he arvioivat kasvavan tulevaisuudessa, koska jo nykyisellään haimatkailu kasvaa vuosi vuodelta. Kiinnostuksen heräämiseen he olettavat vaikuttavan tietoisuuden lisääntymisen ja kasvavan halun kokeilla erilaisia seikkailuja. Seikkailu- ja sukellusmatkailun myötä myös haimatkailun uskotaan saavan osakseen enemmän huomiota.

Vastaajia pyrittiin tyypittelemään Plogin teorian mukaan. Suurin osa vastaajista edusti joko midsentrikkoja, lähes allosentrikkoja tai allosentrikkoja. Midsentrikoille on tyypillistä suunnitella matka omatoimisesti kohteeseen, joka on jokseenkin tunnettu ja tarjoaa turistipalveluja. Plogin tekemän teorian mukaan valtaosa matkustajista edustaa midsentrikoita, mikä tulee esille tässäkin tutkimuksessa. Matkailijatyyppejä pyrittiin selvittämään myös tutkimalla haimatkailun kiinnostavinta muotoa. Tämän kysymyksen osalta vastauksissa on suurempaa hajontaa. Haimatkat voivat olla luonteeltaan erittäin jännittäviä ja vaativat henkilökohtaista kiinnostusta, minkä vuoksi tulosten analysointi edustamaan tiettyä matkailijatyyppeä on vaikeaa. Haimatkailun kiinnostavuuden osalta suurimman osan voidaan katsoa edustavan lähes allosentrikkoja, vastaamalla kiinnostavimmaksi muodoksi sukeltamisen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa tai häkkisukeltamisen ihmiselle vaarallisten haiden kanssa. Vähäinen tietoisuus haimatkoista ja haiden pelko voi vaikuttaa siihen, että toiseksi eniten vastaajat olivat kiinnostuneita haiden katselusta veneestä käsin, mikä puoltaisi heidän luokittelua psykosentrikoiksi.

Vastaajien pelko haita kohtaan jakautuu melko tasaisesti. On tulkittavissa, että vastaajien pelko haita kohtaan on jokseenkin suurempi, kuin ettei haita pelättäisi ollenkaan. Sama tulee esille myös vastaajien mielikuvissa haiden tappavuudesta, kun keskimääräistä enemmän hait mielletään tappaviksi kuin harmittomiksi. Vastaajien mielikuviin voidaan olettaa vaikuttavan

median negatiivinen uutisointitapa, johon matkanjärjestäjiltä saadut vastauksetkin viittaavat. He nostavat esille, että pelottelu on medially tyypillinen tapa uutisoida ja esimerkiksi Tappajahai-elokuvalla on ollut negatiivinen vaikutus mielikuviin haiden vaarallisuudesta.

8 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen luotettavuus eli reliabiliteetti tarkoittaa tulosten tarkkuutta eli mittauksen kykyä antaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia ja jotka ovat toistettavissa. Toistettavuudella tarkoitetaan, että saman henkilön kohdalla saataisiin täsmälleen sama mittaustulos riippumatta tutkijasta. Tutkimustuloksia voidaan pitää luotettavana aina ajassa ja paikassa, eikä samoja tuloksia pystytä soveltamaan niiden pätevyysalueen ulkopuolella, kuten toiseen aikaan tai toiseen yhteiskuntaan. (Vilkkä 2005, 161.)

Tutkimuksen pätevyys eli validiteetti tarkoittaa tutkimuksen mittarin kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on alun perinkin ollut tarkoitus mitata. Pätevissä tutkimuksissa ei saisi olla systemaattista virhettä, mikä tarkoittaa sitä, millä tavalla tutkittavat ovat ymmärtäneet mittarin, kyselylomakkeen ja kysymykset. Tulokset vääristyvät, jos tutkittava ei ajattelekaan sillä tavoin, kuin tutkija oletti. Validius tulisi huomioida jo tutkimusta suunniteltaessa määrittelemällä tarkkaan käsitteet, perusjoukko, muuttujat, aineiston kerääminen, mittarin suunnittelu sekä varmistamalla, että mittarin kysymykset kattavat koko tutkimusongelman. Tutkimusta pidetään pätevänä, kun teoreettiset ja operationaaliset määritelmät ovat yhtäpitäviä. (Vilkkä 2005, 161.) Operationaalistamisella tarkoitetaan tutkimuksen teoreettisen tason muuttumista empiiriselle tasolle, kyselylomakkeeseen ja mitattavaan muotoon (Vilkkä 2005, 181).

Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys muodostavat mittarin kokonaisluotettavuudesta. Tehdyn tutkimuksen kokonaisluotettavuus on hyvä, kun tutkittu otos edustaa perusjoukkoa ja mittaamisessa on mahdollisimman vähän satunnaisuutta. Tutkimuksen luotettavuutta voivat heikentää virheet, joita tapahtuu tutkimuksen aikana. Satunnaisvirheitä ovat esimerkiksi kun vastaaja muistaa vastatessaan jonkin asian väärin tai ymmärtää asian eri tavalla kuin tutkija. Haastattelija voi myös tehdä virheen merkitsemällä vastauksen lomakkeeseen väärin ja tutkija voi tehdä virheitä tallentaessaan. Virheiden vaikuttavuus ei välttämättä ole tutkimuksen tavoitteiden kannalta merkityksellinen, jos tutkija ottaa kantaa tutkimuksen ilmeisiin satunnaisvirheisiin. (Vilkkä 2005, 161–162.)

Tähän opinnäytetyöhön tehty taustatyö, tutkimuksen eri vaiheet ja tavoitteet ovat pyritty kuvaamaan mahdollisimman ymmärrettävästi. Lomakkeen kysymykset pyrittiin tekemään mahdollisimman yksiselitteisiksi ja kattaviksi. Tutkimus suoritettiin paperisella kyselylomakkeella, mikä on tulosten syöttämisvaiheessa alttiimpi virheille, kuin jos vastaukset olisivat kerätty sähköisellä lomakkeella. Tulokset siirrettiin Excel-tiedostoon ja tiedosto tarkistettiin

kolme kertaa. Tarkastusvaiheessa englannin- ja suomenkielisissä kyselylomakkeissa huomattiin eroavaisuus, mikä huomioitiin vastausten analysoinnissa. Kysymyksissä numeroiden neljä ja neljätoista vastaukset ”kyllä” ja ”ei” oli koodattu lomakkeisiin eri tavalla. Analysointivaiheessa englanninkielisten lomakkeiden vastaukset muutettiin vastaamaan suomenkielisten lomakkeiden a ja b vaihtoehtoa.

Tutkimukseen osallistui 60 vastaajaa, minkä vuoksi tuloksia ei voida yleistää kaikkia suomalaisia tai edes matkamessuilla kävijöitä edustavaksi. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää suunta-antavina. Matkanjärjestäjiltä saadut vastaukset ovat myös samansuuntaisia, joskin osittaisten eroavaisuuksien voidaan arvioida johtuvan perehtyneisyyden ja tietämyksen eritasoista. Sekä messuilla kävijöiltä että matkanjärjestäjiltä saatiin haluttu määrä tutkimustuloksia ja tutkimuksen tavoitteet täyttyivät näiltä osin.

Tutkimuksen objektiivisuus on pyritty huomioimaan hävittämällä tutkijan oma kokemus haimatkailusta. Tällä tavoin tutkimustuloksia analysoidaan puolueettomasti ja kriittisesti. Tutkijan omat vakaumukset eivät näy tuloksissa, eikä vastaajia ole johdateltu tai tuloksia vääristelty. Vastaukset kerättiin anonyymeinä ja yksittäisiä vastauksia ei tutkimustuloksista voida selvittää vastausten perusteella. Tutkimuksen luotettavuutta puoltaa myös se, ettei ketään ole pakotettu vastaamaan kyselylomakkeeseen tai haastatteluun.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi oli alun hankaluuksien jälkeen todella opettavainen. Ennen lopulliseen aihevalintaan päätymistä pohdin useita eri teemoja ja ainoa asettamani tavoite oli luoda uutta tietoa. Halusin tutkia aihetta, joka on jäänyt vähemmälle huomiolle, mutta josta kuitenkin olisi jo jotain tietoa. Aihevalintaan vaikutti aiemmin suorittamani työharjoittelu sukelluskeskuksessa Filippiineillä. Tätä kautta tutustuin sukellusharrastukseen ja kiinnostuin maailman valtameristä. Vuosi Filippiineillä tehdyn työharjoittelun jälkeen asuin Costa Ricassa Tyynen valtameren rannalla, missä haisukellukset härkähaiden kanssa ovat monen sukeltajan kohteena. Lopullisen kimmokkeen tutkimusaiheeseen sain ollessani snorklaamassa haiden kanssa Belizessä syksyllä 2012.

Jo ennen opinnäytetyön aloittamista seurasin tiiviisti sukeltamiseen liittyviä uutisointeja ja haiden pelastamisen eteen tehtäviä kampanjoita. Aiheen ajankohtaisuutta kuvaa opinnäytteen kirjoittamisen aikaan pidetty the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) kokous Bangkokissa. Kokouksessa tehdyssä päätöksessä viisi hailajaa ja kaksi rauskulajia sai suojelupäätöksen. Opinnäytteeni puolesta tutustuin myös voittoa tavoittelemattoman Sea Shepherd organisaation toimintaan. Sea Shepherd suojelee

meriympäristöä, koska tällä hetkellä ei ole viranomaista, joka valvoisi merillä tapahtuvia rikoksia. Tästä aiheesta hyvin opettavainen on dokumenttielokuva Sharkwater.

Opinnäytteessäni onnistuin saavuttamaan sille asetetut tavoitteet ja työ valmistui aikataulusaan. Opinnäytetyöprosessin aikana kehityin tutkijana ja opin paljon uutta haihin ja seikkailumatkailuun liittyvistä asioista. Laajasta aiheesta johtuen alkuvaiheessa jouduin rajaamaan tutkimuksen yhden opinnäytetyön kokoiseksi. Tämän vuoksi esimerkiksi haimatkailun vaikutukset niin haikannoille kuin kohdemaille on jätetty työn ulkopuolelle. Aihetta olisi voinut lähestyä myös esimerkiksi sukellusmatkailun kautta, minun tapani tutkia haimatkailua seikkailumatkailun näkökulmasta oli vain yksi monesta vaihtoehdosta. Omaan aiheeseeni olen tyytyväinen, koska mielenkiinto aiheeseen pysyi koko työn ajan. Tämän vuoksi työ valmistui jouhevasti ja jopa hieman aikatauluista etuajassa.

Jatkotutkimuksena voisi olla haimatkailun vaikutusten tutkiminen, haimatkailijoiden segmenttöinti tai haimatkalle osallistuvien motiivien selvittäminen. Lisäksi tutkimus ”miten haisukelluksille osallistuvien mielikuvat haista muuttuvat sukelluksen jälkeen?” voisi tuoda tärkeää ja mielenkiintoista informaatiota. Edellä mainittujen lisäksi aiheena toiselle tutkimukselle voisi olla jonkin tietyn alueen haimatkailun tutkiminen, koska tässä työssä tutustuttiin haimatkailuun maailmanlaajuisesti.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Altobelli, D. 2011. The experience of shark diving in Pacific Harbour, Fiji: who goes and how important is education and interpretation? AUT University. The degree of Doctor of Philosophy. Academic Thesis.

Bauer, J. & Herr, A. 2004. Hunting and fishing tourism. Teoksessa Higginbottom, K. (toim) Wildlife Tourism: impacts, management and planning. (s. 57-80). Australia: Cooperative research centre for sustainable tourism.

Dimmock, K. 2007. Scuba diving, snorkeling and free diving. Teoksessa Gayle, J. (toim). Water-based tourism, sport, leisure and recreational experiences. (s. 128-147). Oxford: Elsevier.

Garrod, B & Gössling, S. 2008. New frontiers in marine tourism: diving experiences, sustainability, management. Amsterdam: Elsevier.

Grenier, A.A. 2004. The nature of nature tourism. Rovaniemi: University of Lapland.

Higginbottom, K. 2004. Wildlife tourism: an introduction. Teoksessa Higginbottom, K. (toim) Wildlife Tourism: impacts, management and planning. (s. 1-14). Australia: Cooperative research centre for sustainable tourism.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Helsinki: Tammi.

Jackson, J. 2000. Diving with sharks and other adventure dives. London: New Holland.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111.

Padi 2010. Open Water Diver Manual. USA: PADI.

Peschak, T. & Scholl, M. 2006. South Africa's great white shark. Cape Town: New Holland.

Plog, S. C. Leisure travel : a marketing handbook. Upper Saddle River, New Jersey.: Pearson Prentice Hall.

Shephard, G & Evans, S. 2005. Adventure tourism. Hard decisions, soft options and home for tea: adventure of the hoof. Teoksessa Novelli, M. (toim.) Niche tourism: contemporary issues, trends and cases. (s. 201-209). Oxford: Elsevier.

Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S & Pomfret, G. 2003. Adventure Tourism: the new frontier. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Valentine, P & Birtles, A. 2004. Wildlife watching. Teoksessa Higginbottom, K. (toim) Wildlife Tourism: impacts, management and planning. Australia: Cooperative research centre for sustainable tourism.

Verhelä, P. 2007. Matkailun ohjelmapalvelujen turvallisuus. Helsinki: Edita.

Verhelä, P & Lackman, P. 2003. Matkailun ohjelmapalvelut: matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen. Porvoo: WSOY.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vuoristo, K-V. 2003. Matkailun maailma: kansainvälisen matkailun maantiede. Helsinki: WSOY.

Sähköiset lähteet

Aurinkomatkat 2013. Company file. Viitattu 16.3.2013
<http://www.aurinkomatkat.fi/yritysinfo/company-profile>

Bluepeace blog. 2010. Controversy over long-line fishery plans in maldives. Viitattu 6.3.2013
<http://www.bluepeacemaldives.org/blog/biodiversity/long-line-fishery-controversy-maldives>

Finnmatkat 2013. Big game fishing. Viitattu 3.3.2013.
<http://www.finnmatkat.fi/retket/espanja/lanzarote/big-game-fishing-01431003/?season=talvi-12-13>

Horrocks 2007/2008. Shark Park, Aliwal Shoal. Viitattu 5.3.2013
<http://www.rogerhorrocks.com/bait-stem/>

Guardian 1.3.2013. 100 million sharks killed each year, say scientists. Viitattu 6.3.2013
<http://www.guardian.co.uk/environment/2013/mar/01/100-million-sharks-killed-each-year>

Koppa 2013. Jyväskylän Yliopisto. Määrällinen tutkimus. Viitattu 21.1.2013
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>

Maldives whale shark research programme 2013. How to be a good whale shark tourist. Viitattu 8.3.201.
<http://maldiveswhalesharkresearch.org/www.maldiveswhalesharkresearch.org/sustainable-tourism>

National Geographic 2013. Photo of the day. Snorkelers and sharks, French Polynesia. Viitattu 3.3.2013
<http://photography.nationalgeographic.com/photography/photo-of-the-day/snorkelers-sharks-polynesia/>

Nastassha Burt. Shark Cage Diving. Viitattu 5.3.2013
<http://www.noxrentals.co.za/blog/index.php/shark-cage-diving/>

Norvio, T. 2013. Matkatoimisto Aventura. Viitattu 16.3.2013
<http://www.aventura.fi/aventura.htm>

PADI 2013. Shark diving tips. Viitattu 8.3.2013
<http://www.padi.com/scuba/scuba-diving-guide/keep-scuba-diving/shark-diving-tips/default.aspx>

Sama Sama Découverte 2013. Donsol - Whale sharks. Viitattu 8.3.2013
<http://samasamadecouverte.wordpress.com/in-a-few-words/donsol-whale-sharks/>

Scuba Travel Scandinavia 2013. About us - the Scuba Travel Team. Viitattu 16.3.2013
<http://www.scubatravel.se/information/about-us>

Shark Trust 2013. Stop shark finning! Viitattu 6.3.2013
http://www.sharktrust.org/shared/downloads/campaign_resources/finning_factsheet.pdf

SNUBA 2013. What is SNUBA. Viitattu 1.3.2013
http://www.snuba.com/?page_id=17

Up Close Tours 2012. Be aware of shark signals before entering the sea. Viitattu 16.3.2013
<http://www.upclosetours.co.za/blog/shark-spotters/>

Virtuaali-ammattikorkeakoulu 2013. Kvantitatiivisen analyysin perusteet. Viitattu 21.1.2013
<http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289328583/1194289824724.html>

Kuvat

Kuva 1: Snorklaajat haiden kanssa Ranskan Polynesiassa.....	9
Kuva 2: Sukeltaja turvahäkissä katselemassa valkohaita Etelä-Afrikassa.....	10
Kuva 3: Parhaiden sukelluskohteiden maantieteellinen jakautuminen..	11
Kuva 4: Pitkäsiimakalastuksessa hait jäävät koukkuihin sivusaaliina.	14
Kuva 5: Snorklaaja tiikerihain kanssa Etelä-Afrikassa.	17
Kuva 7: Haivaroitusliput.	21
Kuva 6: Valashaiden katseluun liittyvät säännöt Donsolissa, Filippiineillä.	22

Kuviot

Kuvio 1: Seikkailujen nelikenttä.	18
Kuvio 2: Seikkailumatkailun osatekijät.	20
Kuvio 3: Vastaajien ikäjakauma (n=60).	30
Kuvio 4: Vastaajien tekemät ulkomaanmatkat vuodessa (n=56).	31
Kuvio 5: Vastaajien matkailijatyypit (n=58).....	32
Kuvio 6: Haimatkailun kiinnostavin muoto (n=59)	33
Kuvio 7: Haimatkailun kiinnostavin muoto (n=53)	34
Kuvio 8: Vastaajien uimataito (n=60).	35
Kuvio 9: Vastaajien kiinnostus vedenalaiseen maailmaan (n=60).	36
Kuvio 10: Vastaajien sukelluksen tai snorklauksen harrastus ulkomaanmatkoilla (n=60). ..	36
Kuvio 11: Vastaajien kokemukset haimatkasta (n=58).	37
Kuvio 12: Vastaajien halu lähteä haimatkalle (n=60).	37
Kuvio 13: Vastaukset kuinka paljon vastaajat pelkäävät haita (n=60).	38
Kuvio 14: Vastaukset kuinka tappavaksi hait mielletään (n=60).....	39

Taulukot

Taulukko 1: Yhteenveto kiinnostavimmista hailajeista Carwardinen ja Wattersonin mukaan.¹²

Liitteet

Liite 1: Suomenkielinen saatekirje ja kyselylomake.....	53
Liite 2: Englanninkielinen saatekirje ja kyselylomake	57
Liite 3: Haastattelurunko matkanjärjestäjille	61
Liite 4: Vastaukset kyselylomakkeen avoimeen kysymykseen	62

Liite 1: Suomenkielinen saatekirje ja kyselylomake

Arvoisa Matka 2013 messuilla kävijä,

Olen neljännen vuoden matkailualan opiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni *haimatkailusta*. Lähestyn teitä tällä kyselylomakkeella ja toivon, että käytätte muutaman minuutin messuajastanne lomakkeen täyttämiseen. Vastauksenne on tärkeä tutkimuksen ja opinnäytetyön onnistumisen kannalta.

Tutkimuksella haetaan vastauksia siihen, minkälaisia mielikuvia hait herättävät ja kiinnostaa-ko Matka 2013 messuilla kävijöitä haimatkailu. Tutkimuksessa haimatkailulla tarkoitetaan matkoja, joissa ollaan tekemisissä luonnossa vapaana olevien haiden kanssa. Käännös on englanninkielisestä termistä Shark Tourism, jolle ei ole vakiintunutta suomenkielistä käännöstä.

Vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti. Yksittäiset vastaukset eivät missään vaiheessa tule esille, sillä tulokset esitetään tilastollisina numerosarjoina ja kuvioina. Vastauksianne käsitellään vain tätä tutkimusta varten.

Toivon teidän vastaavan kaikkiin kysymyksiin. Vastaamiseen kuluu aikaa noin viisi minuuttia.

Helsingissä 18.1.2013

Jonna Leskelä
Laurea-ammattikorkeakoulu
Matkailualan koulutusohjelma
Kerava
jonna.leskela@laurea.fi

KYSYMYKSET (14): Kiinnostaako haimatkailu Matka2013-messujen kävijöitä?

1. Sukupuoli (rengasta vaihtoehto) a) Mies b) Nainen
2. Ikä _____ vuotta
3. Kuinka usein matkustatte ulkomaille? Noin _____ kertaa vuodessa
4. Onko teillä huollettavia lapsia? a) Ei b) Kyllä
5. Mikä seuraavista kuvaa teitä parhaiten? (rengasta 1 vaihtoehto)
 - a) Suosin valmiita matkoja, kuten lomapaketteja tai seuramatkoja kohteeseen, jossa on paljon turisteille suunnattuja palveluja
 - b) Suunnittelen matkani usein itse jokseenkin tunnettuun kohteeseen, jossa on turisteille suunnattuja palveluja
 - c) Teen matkajärjestelyt omatoimisesti kohteeseen, jossa palveluja ei ole suunnattu turisteille
6. Osaatteko uida?
 - a) En tiedä
 - b) En ollenkaan
 - c) Kohtalaisesti
 - d) Melko hyvin
 - e) Erittäin hyvin
7. Oletteko kiinnostunut vedenalaisesta maailmasta?
 - a) Ei kantaa asiasta
 - b) En ollenkaan
 - c) Jonkin verran
 - d) Melko paljon
 - e) Erittäin paljon

8. Harrastatteko ulkomaanmatkoillanne sukellusta tai snorklaamista?

- a) En koskaan
- b) Joskus
- c) Usein

9. Minkälaiselle haimatkalle lähtisitte mieluiten? (rengasta 1 vaihtoehto)

- a) Haiden tarkkailua veneestä käsin
- b) Urheilukalastus, jossa hai pyydystyksen jälkeen vapautetaan takaisin mereen
- c) Snorklaaminen ihmiselle vaarattomien haiden kanssa
- d) Sukellus ihmiselle vaarattomien haiden kanssa
- e) Sukellus turvahäkissä ihmiselle vaarallisten haiden kanssa

10. Onko teillä kokemusta haimatkailusta?

- a) Ei
- b) Kyllä

Jos vastasit kyllä » Mistä haimatkailun muodosta sinulla on kokemusta? (ks. Edellinen kysymys)

11. Haluaisitteko lähteä haimatkalle?

- a) Ei kantaa asiasta
- b) En haluaisi
- c) Haluaisin

12. Kuinka paljon pelkää haita? Ympyröi vastaus mitta-asteikolta väliltä 1–5.

En ollenkaan 1 2 3 4 5 Hyvin paljon

13. Kuinka tappavia hait ovat mielestäsi? Ympyröi vastaus mitta-asteikolta väliltä 1–5.

Harmiton 1 2 3 4 5 Tappava

14. Työskentelettekö / opiskeletteko tai oletteko työskennellyt / opiskellut matkailualalla?

a) En b) Kyllä

Omia käsityksiä haimatkailusta ja siihen liittyvistä mielikuvista:

Kiitos vastauksistanne.

Liite 2: Englanninkielinen saatekirje ja kyselylomake

Dear Nordic Travel Fair 2013 visitor,

I am a fourth year tourism student in Laurea University of Applied Sciences and writing my thesis about shark tourism. I am approaching you with this inquiry and hope you could spend a few minutes of your time to fill in this form. Your answers are important for the success of the thesis.

The topic of this survey is to research what kind of images and interests shark tourism evokes in Nordic Travel Fair 2013 visitors. Shark tourism is defined as trips where tourists deal with wild sharks in their natural habitat.

The answers will be analyzed anonymously and in confidence. Individual responses will not come up at any time, since the results are shown as statistical series and numerical patterns. Data will be used only for this survey.

I am hoping you to answer all the questions. Filling the form takes about five minutes.

Helsinki 18.1.2013

Jonna Leskelä
Laurea University of Applied Sciences
Degree Programme in Tourism
Kerava
jonna.leskela@laurea.fi

QUESTIONS (14): Does shark tourism interest Nordic Travel Fair visitors?

1. Gender (circle the answer) a) Male b) Female
2. Age _____ years
3. How often do you travel abroad during your spare time? Approximately _____ times a year
4. Do you have children under aged? a) Yes b) No
5. Which of the following describes you the best? (Choose 1 alternative)
 - a) I prefer vacation packages and ready-made tours to a destination, where there are a lot of services for tourists.
 - b) I usually plan trips by myself to somehow known destination, where there are services for tourists.
 - c) I make travel arrangements independently to a destination, where services are not aimed for tourists.
6. Can you swim?
 - a) I don't know
 - b) Not at all
 - c) Moderately
 - d) Fairly well
 - e) Very well
7. Are you interested in underwater world?
 - a) I cannot specify
 - b) Not at all
 - c) A little bit
 - d) Pretty much
 - e) Very much

8. Do you scuba dive or snorkel during your trips abroad?
- a) Never
 - b) Sometimes
 - c) Often

9. Which of these shark tourism forms would you most likely participate? (Circle 1 option)

- a) Shark spotting from the boat
- b) Catch and Release Shark Angling
- c) Snorkeling with sharks that are harmless to humans
- d) Diving with sharks that are harmless to humans
- e) Cage diving with sharks that might be dangerous to humans

10. Do you have experience in shark tourism?
- a) No
 - b) Yes

If you answered yes » What form of shark tourism have you experienced? (See the previous question)

11. Would you like to participate in shark tourism?
- a) I cannot specify
 - b) No, I would not
 - c) Yes, I would

12. Are you afraid of sharks? Circle the answer from 1 to 5.

Not at all 1 2 3 4 5 Very much

13. How deathly do you think sharks are? Circle the answer from 1 to 5.

Harmless 1 2 3 4 5 Deathly

14. Do you work / study or have you been working / studying within tourism?

a) Yes b) No

Your thoughts and images of shark tourism:

Thank you for your answers.

Liite 3: Haastattelurunko matkanjärjestäjille

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Kiinnostaako haimatkailu Matka2013-messuilla olevia matkanjärjestäjiä?

Matkanjärjestäjän nimi: _____

Vastaajan nimi: _____

Saako matkatoimiston tai omaa nimeänne mainita opinnäytteessä: Kyllä / Ei

1. Onko teidän tuotevalikoimassanne tarjolla matkoja haiden pariin?

☐ kyllä -> minne, minkälaisia matkoja, minkälaisille asiakkaille

☐ ei -> miksi?

2. Mikä mielestänne vaikuttaa asiakkaiden kiinnostukseen haimatkailua kohtaan?

3. Osaatteko ennakoida olisiko haimatkoille tulevaisuudessa enemmän kysyntää? Miksi?

4. Ketkä ovat potentiaalisin asiakasryhmä haimatkoille? Miksi?

5. Miten media mielestänne vaikuttaa matkailijoiden pelkoon haita kohtaan? Onko pelko aiheellinen? Miksi?

6. Onko teillä omaa kokemusta haimatkasta? Minkälaisia mielikuvia haimatkat teissä herättää?

Liite 4: Vastaukset kyselylomakkeen avoimeen kysymykseen

- Lähinnä kiinnostunut kaupungeista ja golfista.
- Matkailu tulisi tehdä niin ettei haita häiritä. Haita ei saa kalastaa
- Ihmisten käsitys haiden vaarallisuudesta on epärealistinen!
- Eksoottista, jännittävää
- Erittäin mielenkiintoinen matkailuala. Voisin osallistua haimatkalle.
- Ei juuri mitään, muuta kuin luonto-ohjelmista
- Ei paljoa tietoa.
- En ole kuullut ennen hai matkailusta ollenkaan.
- Sounds quite attractive, would definitely go for it!
- I think some sharks are really dangerous depending of the actions of decision makers in marine area. But they should also be protected. Intelligent tourism
- Don't hunt sharks.
- Gotta try sometime. Good as long as the sharks are not disturbed.
- Very new to me. Would like to know more
- As long as the sharks remain unharmed, it's cool.
- They can bite
- Jaws on aika hyvin markkinoinut haita. Eli pelottavia =)
- Hait ovat melko vaarattomia. Kuulostaa mielenkiintoiselta matkailulta.
- Jos ovat haille sellaisia että niitä ei vahingoiteta voisin kokeilla.
- Aika pelottavaa
- Matkailu on suunnattu nuorille, elämysmatkailijoille.
- I think that's very interesting.
- I think it's a very interesting thing =)
- Interesting
- Don't have any special opinion.
- NO IDEA
- Haimatkailu on matkailijoille turvallista ja poistaa ennakkoluuloja haiden vaarallisuudesta